

πίστη της Τζοκόντας ή πλέρια και ή απέραντη φρενιάζει τή Σουλβία, που μεταχειρίζεται όλα τα μέσα και το ψέμμα ακόμα για να τή νικήση και τήν ταπεινώση. Η Τζοκόντα τή στιγμή που ακούει από τή Σουλβία πως ο Λούκιος Σεττάλας τήν ξέχασε πιά για πάντα, διαλογίζεται να καταστρέψη το περίφημο έργο του τή «Σφίγγα», που αυτή του το εμπνευσε. Ορμάει μέσα στο άργαστήρι που βρήκε ται το άγαλμα, μα ή Σουλβία πρέχει να τὸ γλυτώσῃ από τήν καταστροφή. Τὸ άγαλμα στῆς Τζοκόντας τήν ὁρμή πέφτει από τὸ βάθρο του και κατασυντρίβει τὰ χέρια, τὰ ὠραία, τ' άγαλματένια, τὰ θεϊκά χέρια τῆς Σουλβίας. Έκείνη τή στιγμή φτάνει στο άργαστήρι ο Λούκιος Σεττάλας..... Η Σουλβία τώρα χωρίς χέρια, — τῆς τὰ έκοψαν και τὰ δυό — δέν μπορεί πιά να πιάσῃ τὰ λουλούδια της, ν' άγγίξῃ τή μικρή της Μπεάτα, λές κ' έχασε τήν εκφρασή της, τήν ύπαρξή της, τήν ψυχή της. Κι όταν τή ρωτάει ή μικρή ψαροπούλα, ή Σειρηνοπούλα, με έκπληξη για τὰ χέρια της, αυτή άπαντάει με ήρμια. «Τὰ χάρισα στην άγάπη μου». Ο Λούκιος Σεττάλας στο μεταξύ ξαναβρήκε τή δύναμη και τή φλόγα τῆς τέχνης του, και τώρα πλάθει μιὰ καινούρια «Σφίγγα», όμως χωρίς χέρια πιά.

\*

Περισσότερο ποίημα παρά δράμα τὸ έργο αυτό του Ντ' Ανούντιο. Και όμως σε πολλές μεριές έχει δλη τή δύναμη μιὰς τραγωδίας άρχαίας, και ή στερνή στιγμή τῆς τρίτης πράξης, σκορπάει ένα άψηλό αίστημα τραγικής φρίκης. Νοιώθει κανείς και πριν τὸ μάθῃ ακόμα, πως στο άφαντο μέρος του άργαστηρίου, κάποια μεγάλη συρορά ξετελειώνεται κείνη τή στιγμή — τὸ σύντριμα τῶ χεριῶν τῆς Σουλβίας.

Η γαλήνη τῆς τέταρτης πράξης, με τή γενναιοφυχία τῆς Σουλβίας, μετά στή δυστυχία της, με τὰ γλυκά τραγούδια τῆς Σειρηνούλας, με τίς άθώες κουδέντες τῆς Μπεάτας, κλεί μέσα άρκετά δραματικά στο: χεία, εσωτέρα βίβαια και άσυνήθιστα για τὸ θέατρο τῶν μεγάλων φωνῶν, τοῦ αἵμάτου, και τῆς χοντρῆς δράσης.

Στήν πατρίδα του τὸ έργο όταν παίχτηκε και τυπώθηκε, σήκωσε έναντιότιτες διάφορων κριτικῶν. Θά εἴτανε χαμένος κόπος ν' αναφέρναμε όλκ τὰ καθέκαστα τῆς κριτικῆς εκείνης, με τὰ διαρεντέματα και τίς κατηγορίες. Έχουμε τὰ δικὰ μας έργα, που θά μᾶς άπασχολήτουν σε λίγο, και νομίζουμε πως

έκει πρέπει ο σημερνός κριτικός να προσέχῃ. Τὰ ξένα έργα τῆς τέτοιαις φιλολογικῆς άξίας, πρέπει να παίζονται από τὰ θέατρά μας, όχι μόνο γιατί λείπει από μᾶς μιὰ άξια λόγου θεατρική φιλολογία, μα για να διδάσκουν και συνείθιζουν τὸ κοινό μας, στήν άληθινή και βελιά αίσθηση τῆς τραγῆς Τέχνης. Ό,τι κι αν είναι, πάντα ξένα για μᾶς είναι και ποτέ δὲ θά μπορέσῃ δικός μας κριτικός να χύσῃ πλείριο κριτικό φῶς πάνω τους.

\*

Η κ. Κυβίλη Άδριανού στο ρόλο τῆς Σουλβίας Σεττάλα φιλοτιμήθηκε να φανῇ μελετημένη, αντίθετα προς τήν άμέλεια που τώρα τελευταία άρχισε να δείχνῃ. Μερικές φωνές τῆς τρίτης πράξης δικαιολογημένες από τὸ έργο, δέν κατάρθωσε να τίς χωματίσῃ ὅσο έπρεπε τεχνικά. Ίσως δέν τή βοηθᾷ σε τούτο κι ο λάφυγγας της. Σ' άλλες πάλι σκηνές στάθηκε πολύ άτυχη, ίσως και να τίς παρεξήγησε. Στο τέλος τῆς τρίτης πράξης έδειξε και δύναμη και κάμψωση τέχνης.

Ο κ. Ν. Παπαγεωργίου είχε να παίξῃ αίσταντικά και άληθινά, από τήν παλιά εποχή τῆς Νέας Σληνῆς από τότε που φάνηκε στο ρόλο του Στόκμαν στον «Όχτρο του Λαού» του Ίψεν. Στο έργο του Ντ' Ανούντιο τῶρ ὡς Λούκιος Σεττάλας, έδειξε πως μπορεί να βρῇ τὸ δρόμο για να ξαναγυρίσῃ στήν τέχνη.

\*

Η μετάφραση του κ. Ποριώτη, στή δημοτική μας. Με δύναμη, με χάρη, με έκφραστικότητα. Δουλειά καλοσυνείδητη και μελετημένη. Έδειξε πάλι ή εθνική μας, τὸν πλοῦτο της, τήν βεργολιγισιά της, τήν ὁμορφιά της τήν άμετρη. Κάτι άσήμαντες άκανονισίες, χάλασαν τὸ σύνολο μιὰ δυό φορές. Ο. μως του κ. Ποριώτη τὸ άξίζει τὸ στεφάνι τῆς παλληκαριάς. Έδειξε σε δλη τή γραμμὴ τὸ θάρρος, που μόνο οί άνθρωποι τῆς πίστης και τῆς δύναμης μπορούν περήφανα να φανερώσουν.

#### Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ

### Η ΛΑΓΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

είναι ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ για τὸ λαὸ και δέχεται καταθέσεις από μιὰ δραχμὴ κι άπάνω. Σοῦ πλερώνει τόκο 4 1/2 % και σοῦ δίνει πίσω τὰ χρήματά σου ὅποτε θελήσεις εἶτε ὅλα εἶτε μέρος απ' αὐτά.

## ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ\*

Ο κ. Καρκαβίτσας διηγηματογράφος έκδηλωμένος πολὺ ευρύτερα, μιὰς σχολῆς ρεαλιστικῆς χωρίς εκζήτηση, σε μιὰ γλώσσα θησαυριστική από λέξεις και φράσεις που ὁμορφαίνουν ὅλο τὸ έργο του, με πολλή, πολλές φορές, δύναμη ψυχολογίας και παρατηρητικότητας, εκλείπει στο έργο του άληθινή ελληνική ζωὴ από χωρὶς σε πολιτεία και από βουνό σε θάλασσα, με ήρωες παρμένους άπειτείας απ' τή ζωή, ζωηρούς που ή ζωηράδα τους αυτή τους κάνει όμως κάποτε να γδύνονται τὸ νόημα τῆς Τέχνης. που ο συγγραφέας δὲ μπόρεσε ίσως να τήν ξεδιακρίνῃ και να τήν ξεχωρίσῃ από τή ζωὴ ή από μιὰ γυναικα Ρομελιώτισσα. Άκόμα και σ' αὐτὸν ὅπως και στὸν ἴδιο τὸν Παπαδιαμάντη είναι συγχισμένα συχνά τὰ ὅρια τοῦ ήθογραφήματος και διηγήματος. Με τούτο δέν έννοῦμε καθόλου να ὑπεβιάσουμε ένα έργο που τοῦ πρέπει ὅλος ο σεβασμός και ή ξεχωριστή εκτίμηση και δὲ θά μᾶς έμποδίσῃ μιὰν άλλη φορὰ να ξαναμιλήσουμε γι' αὐτὸ πλατύτερα.

Για τὸν Παπαδιαμάντη μπορώ να επαναλάβω μερικά από ὅτα εἶπα για τὸν ποιητὴ Άντρία Καλβο. Σε γλώσσα προσωπική ὅπως εκείνου είναι γραμμένα τὰ διηγήματά του και κλείνουν βαθύ θρησκευτικό αίσθημα βυζαντινὸ και εἰδωλολατρικὸ σ' ένα ὕψος άληθινὰ πολλές φορές κλασσικό. Χωριστοπούλες σε Ναϊάδες και τσπανόπουλα σάν ὠραίοι Σάτυροι μέσα σ' ένα περιβάλλον φωτεινὸ, ζάστερο, γαλανὸ σὲν τὸν οὐρανὸ μας και τή θάλασσά μας, κινούνται και ζοῦν σε ὅλο τὸ μαγευτικὸ και άφθονο έργο του που παραμένει ακόμα σκόρπιο σε διάφορα φύλλα και περιοδικά, χάρη στήν χοντρὴ άδιαφορία τῶν κυβερνώντων. — Όταν πρωτοήρθα στο Παρίσι και εἶδα τὰ έργα του Puvis de Chavanne δέν ξέρω γιατί θυμήθηκα κάποια διηγήματα τοῦ Παπαδιαμάντη· τὸ έργο τοῦ γάλλου ζωγράφου και τοῦ ἑλληνα διηγηματογράφου μπορεί να μὴ μοιάζουν ὁλότελα, μα τὸ διήγημα τοῦ Παπαδιαμάντη έχει ένα ὁνείρου χρώμα και μιὰ θρησκευτική αντίληψη τῆς ζωῆς. Τὸ φεγγάρι και ὁ ήλιος και τ' άστρα φωτίζουν και στα δυό έργα τῶν διδασκάλων αὐτῶν σε θεῶν άχτίδες και βλέμματα.

Προτοῦ τελειώσω για τὸ διήγημα δέν ξεχνῶ να σημειώσω τὸ μυθιστόρημα τοῦ Καλλιγᾶ «Θάνο Βλέ-

\*) Κοίταξε φύλλα 301 και 302.

## ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΞΕΓΥΜΝΩΜΑΤΑ\*

215

### Ο Κοραῆς και τὰ «Προλεγόμενα».

Κατὰ τὰ τέλη τῆς φιλολογικῆς εκείνης μελέτης άπαντοῦμε μερικά λόγια και για τὸ ζήτημα που φέρανε στο νοῦ και στή φαντασία τῶν προπατέρων μας τὰ κηρύγματα τῆς Γαλλικῆς Έπανάστασης, ὅπως τὰ μετᾶδωσε στήν Ελλάδα ο μεγάλος και γνήσιος πατριώτης ο Κοραῆς. Δέν είναι άνάγκη να ξαναγγιζουμε εἰδῶ πέρα τὸ ζήτημα τῆς σπουδίας εκείνης επιρροῆς. Τὴ ζυγιάσαμε άλλου και τήν κατατάξαμε πρώτη μέσα στ' άληθινὰ βοήθηκατα που μᾶς έφερε τήν εποχή εκείνη ή Πρόνοια.

\*) Η άρχή του στὸν αριθ. 281.

Δὲ συνεδίσαμε όμως τότες τήν επιρροή αὐτὴ με τὸνομα τοῦ μεγάλου Χιώτη σοφοῦ, μιὰ και σκοπεύαμε να τοῦ άφιερῶτουμε εἰδῶ μερικά σημειώματα. Μέσα στις άπέραντες κριτικές εργασίες του, έβρισκε πάντα καιρὸ να μελετᾷ, να ξεδιαλύνῃ και να ξαναχύνῃ σε ρωμαλτική μορφή κάθε πολιτικὴ και κάθε πολιτιστικὴ ιδέα που έβγαζε ή μεγάλη ή βράση τῆς Γαλλικῆς άναστάτωσης, και να τήν καταχωρῇ ὡς εἶδος «Προλεγόμενα» στα κλασσικά έργα που έκρινε και διόρθωνε. Όλα γραμμένα με νοῦ πραχτικό, κι ὅσο γίνεται ταιριαστὰ με τή δική μας κατάσταση. Διαβάστηκαν τὰ «Προλεγόμενα» απ' ὅλους που άνοίγανε τότες βιβλίο. Στάθηκε άληθινὸς Νέστωρας τοῦ Γένους ο Κοραῆς τούς καιρούς εκείνους. Τὸν άκουγαν ὡς κ' οί άρχαῖνοι οί Κλέρτες, που λάβαιναν κ' εκείνοι τὰ συμβουλευτικά γράμματά του, τέτελειωτα και τὰ πολύτιμα, καθώς εἴτανε τὰ «Προλεγόμενα», με τήν άπλή, αν όχι και καλλιτεχνική τους γλώσσα.

Αὐτό, κατὰ τήν ταπεινή μας γνώμη, εἴτανε τὸ μεγάλο έργο τοῦ Κοραῆ. Ο δύστυχος όμως, ὡς άφήσουμε που κάθε λίγο αναγκαζότανε ναφίνη τίς καθυτὸ μελέτες του και να γεμίζῃ άμείρητα φύλλα για να συσταίνῃ ὁμόνοια και συνέργεια στους

πολεμικούς άρχηγούς, έβλεπε και τήν ἑλλη, τήν πιδ λυσσαμένη μάχητα τοῦ καιροῦ του μεταξύ δημοτικιστᾶδων και κλασσικῶν. Καιρός τῆς πιά να σταματήσῃ κι αὐτή, συλλογίστηκε. Γέρευε από φυσικό του ο Κοραῆς ὁμόνοια και προκοπή σε ὅλα. Στοιχίστηκε λοιπὸν πῶς, καθώς στις άλλες διαφορές δυὸ και μόνοι τρόποι ὑπάρχουν, ή πάλεμος ή συμβιβασμός, εἶτσι δίχως ἄλλο και στα γλωσσικά τὰ ζητήματα. Καί συμβούλεψε τὸ συμβιβασμό. Δέν εἴτανε τότες ακόμα ή γλωσσολογική επιστήμη άρκετά προχωρημένη για να τὸ γνωρίζῃ πως συμβιβασμός στους βαθιούς κι άκατανίκητους νόμους τῆς δὲ χωρεῖ. Τὸν άκούσανε και συμβιβάστηκαν. Γλύτωσε ή ὁμόνοια, είναι άλήθεια. Καντακώθηκε όμως ή εθνική προκοπή, ἴσα ἴσα εκείνη που εἴτανε τὸναιρο τῆς ζωῆς του.

Κρίμας που δέν τούς άφήκε τούς δασκάλους να ξεφωνίζουν. Θά νικούσε πολὺ πιδ γληγορώτερα ή άλήθεια, θάσπαζότανε τὸ ἔθνος πραχτικώτερα παιδευτικά συστήματα, θέβρισκε καιρὸ και δύναμη να προετοιμαστῇ για τούς μεγαλύτερους αγῶνες που διαδεχτήκανε τὸν Ίερό τὸν Άγῶνα, τέλος θά τὸν εἴχαμε τὸν ἴδιο τὸν Κοραῆ πρώτον άρχηγὸ τῆς σωστῆς μερίδας, έπειδὴ ο καθάριος κι ο πραχτικός του.



καὶ τὰ λίγα διηγήματα τοῦ Βιζυνοῦ. Καθὼς καὶ ἀπὸ νεώτερα τὰ διηγήματα τοῦ κ. Κ. Θεοτόκη, Ζ. Παπαντωνίου καὶ Σπήλιου Πασαγιάννη γιὰ τοὺς ὁποίους θὰ μιλήσουμε λίγο καὶ ἄλλου.

★

Τώρα θὰ σταματήσουμε γιὰ λίγο στὴ μεταφραστικὴ δουλειά πού ἐγινε στὸν τόπο μας καὶ πού μᾶς ἔδωσε στὴ γλώσσα μας ἔργα πού μποροῦν νὰ καθοδηγήσουν μιὰ νέα φιλολογία σὰν τὴ δική μας καὶ νὰ τὴ μολιάσουν μὲ τίς μεγάλες φλέβες καὶ νὰ τὴν ἐμποδίσουν ἀπὸ πρόδηλα ἀφηνιάσματα καὶ περιπλανήσεις πού ἐπονται σ' ἓνα ἀρχίνισμα. Τέτοιο ἔργο εἶναι ἡ 'Οδύσσεια τοῦ 'Ομήρου, μεταφρασμένη χιλιεσυνειδήτητα ἀπὸ τὸν Πολυλά, εἶναι ὁ 'Αμλέτος καὶ ἡ Τρικυμία τοῦ Σαίξπηρ μεταφρασμένα ἀπὸ τὸν ἴδιο, εἶναι ἡ Κόλαση τοῦ Δάντη καὶ οἱ Τάφοι τοῦ Φώσκολου, μεταφρασμένα ἀπ' τὸν Καλοσγούρο, εἶναι ὁ πρῶτος Φάουστ τοῦ Γκαίτε μεταφρασμένος ἀπ' τὸ Βασιλικὸ καὶ ὁ δεύτερος ἀπ' τὸ Γρυπάρη, εἶναι ὁ 'Αγαμέμνων τοῦ Αἰσχύλου μεταφρασμένος ἐπίσης ἀπ' τὸ Γρυπάρη, τὸ Κράτος τοῦ Ζήφου τοῦ Πόλστον μεταφρασμένο ἀπ' τὸν Κωνσταντινίδη καὶ πολλὰ λυρικά κομμάτια ἀρχαίων μὲ ξεχωριστὴ δύναμη ἀποδοσμένα στὴ γλώσσα μας ἀπὸ τὸ Σίμο Μενάρδο, καὶ εἶναι τὰ Γεωργικά τοῦ Βιργιλίου μεταφρασμένα θαυμαστά καὶ ὑπέροκα ἀπὸ τὸν κ. Θεοτόκη. Ἰσως ξεχνῶ αὐτὴ τὴ στιγμή κάποιους ἄλλους πού ἐργάστηκαν γι' αὐτὴ τὴ δουλειά ὅπως τὸ Γλαῦκο Πόντιο καὶ τὸν 'Αργύρη 'Εφταλιώτη πού χάρισε τῆς γλώσσας μας κάποια ποιήματα τοῦ Σίλλεϋ, καὶ γιὰ τοὺς ὁποίους δὲ μιλήσα οὔτε τὴ δημιουργικὴ δουλειά τίποτε οὔτε καὶ γιὰ τὴν πολύτιμη ἱστορικὴ του μὰ ὅταν θέλει κανεὶς νὰ θυμηθῇ κατ' ἐλάχιστον εἶναι πού τὸ ξεγνᾷ.

Ὡστόσο ἄς ἐρθομε στὴ μετάφραση τῆς 'Ιλιάδας ἀπὸ τὸν κ. Πάλλη πού τῆς δίνω μεγαλύτερη σημασία, πρῶτο γιατί ἡ δουλειά εἶταν δύσκολη, δεύτερο γιατί τὸ ἔργο αὐτὸ τὸ πολέμοχαρο ἔχει τὴ σημασία πὼς στὴν Ἀρχαιότητα ἐμίξε τίς ἑλληνικὰς χώρες ἠθολογικὰ καὶ ἔχει σημασία γιὰ μᾶς πού εἴμαστε παιδιὰ χριστιανῶν πατέρων πού πολέμησαν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο τὰ Σούλκι καὶ τὰ Μεσολόγγια καὶ οἱ Τριπολιτσές καὶ τρίτο γιατί μεταφράστηκε μὲ σοφία, ὅπως τὸ ἔργο ἄλλὰ καὶ περισσότερο ἡ περίστασις τὸ ἀπαιτοῦσε. Καὶ θὰ διακρίνη κανεὶς μέσα σ' αὐτὴ τὴ μετάφραση, στὸν 'Οδυσσεύα ἓνα Νο

λοκοτράνη καὶ στὸν 'Αχιλλεὺς ἓνα Μπότσαρη καὶ ἄκόμα σὲ Θεοὺς 'Ολύμπων, 'Αγιο Γεώργγηδες καβαλάρηδες καὶ Παναγίες γλυκῆς. Εἶναι κρῖμα, χίλιες φορές κρῖμα, πού τὸ ἔθνος βρίσκεται μακριὰ ἀκόμα ἀπὸ τὸ νὰ ἰχθυήσῃ τὸ ἔργο αὐτὸ καὶ τὸ ἐπιβάλλῃ στὰ σχολεῖα, γιὰ ν' ἀποστηθίσουν τὰ ἑλληνόπουλα λεβέντικες σελίδες καὶ νὰ τοὺς ξυπνοῦν τὰ ἐνστιχτα τὰ πολεμικά καὶ τοὺς πόθους γιὰ ἡρώισμους· σήμερα πού ἡ περίστασις τὸ καλεῖ περισσότερο ἀπ' ὅ,τι θὰ τὸ καλῇ αὐριο πού θὰ εἶναι πολὺ ἀργά, σήμερα πού ὁ ρωμῖος πρέπει νὰ ἐμπνεστῇ, νὰ μεθύσῃ ἀπὸ ἰδανικά πολέμων καὶ ἀπὸ παιδί νὰ μορφώσῃ ἓνα χαρὰχτηρὰ περισσότερο ἀντρίκιο καὶ παληκαρὶο γιὰ νὰ μὴν τρέμῃ τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ συχαίνεται τὴν ψευτιά καὶ νὰ μὴν ἔχῃ διαφορῶμενες καὶ δειλὲς γνώμες στὸ κεφάλι του. Εἶναι πολὺ κρῖμα μὲ πού ἀποχτήσαμε ἓνα τέτοιο ἔργο μὲ τὸν τίμιον ἰδρωτὰ ἐνὸς ἑλληνοῦ ποιητῆ καὶ τὸ περιφρονῆμε καὶ νὰ τρέμουμε νὰ τὸ ξεφυλλίσουμε· ἀφοῦ ἵποτες δὲ θὰ μπορέσουμε μὲ τὰ μωροσυστήματα τὰ διδασκτικά μας νὰ κατορθώσουμε μονάχῃ ἓνα ψηφίον τοῦ ἔπους αὐτοῦ νὰ διαβάσουμε καὶ νὰ ἀισθανθούμε, σὲ καιρὸ πού ὅλα τὰ ἔθνη μποροῦν καὶ τὸν διαδίδουν καὶ τὸν χαίρονται σὲ καλὲς μεταφράσεις. Ὁ Πάλλης ἄλλαξε πολλὰ ἀπ' τὰ ὀνόματα τῶν ἡρώων τῆς ἱστορίας σύμφωνα μὲ τὴν Παράδοση καὶ δὲν ξέρω ἂν εἶχε δίκιο νὰ τὸ κάμῃ αὐτὸ γιὰ ὅλα, μὰ γιὰ τὰ περισσότερα εἶχε δίκιο γιατί πᾶσις νὰ χαρίτῃ ἓνα ἔργο στὸ λαὸ καὶ νὰ τὸν εὐκολύνῃ ὅσο μπορεῖ νὰ τὸ ἀγαπήσῃ καὶ νὰ τὸ δεχτῇ σὰ δικό του καὶ ἐθνικό του βιβλίον, ὅπως ἐθνικὸ βιβλίον τοὺς τὸ εἶχαν καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ ἐθνικὸ βιβλίον εἶχαν οἱ κρητικοὶ καὶ οἱ πατέρες μας τὸν 'Ερωτόκριτο πού εἶναι κρῖμα καὶ γι' αὐτὸν πού ἐπαψαν νὰ τὸν διαδίδουν.

★

Μιὰ νέα ζωὴ στὴ φιλολογία μας ξεχύθηκε ἰδῶ καὶ λίγα χρόνια καὶ ἰδίως τώρα τελευταῖα μὲ τὸ «Νουμά» ἐφημερίδα ἑβδομαδιατικὴ, φιλολογικὴ, πολιτικὴ καὶ κοινωνιολογικὴ. Καὶ πρῶτα θὰ μιλήσω δυὸ λόγια γιὰ τὸ διευθυντὴ του τὸν κ. Ταγκόπουλο. Ὁ κ. Ταγκόπουλος εἶναι ἓνα παράδειγμα τῶν ὁσων εἶπα παραπάνω, πὼς ἐκεῖνος πού παρακολουθεῖ τὴ φιλολογία τοῦ τόπου του στὴν ἀληθινότερη ἐκδήλωσή της, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἐπιδραστῇ ἀπ' αὐτὴ καὶ νὰ ξυπνήσῃ μέσα του ὁ πόθος ὁ τρανὸς νὰ ἐργαστῇ μ' ἀφοσίωση γιὰ τὸ γενικώτερο καλόν.

μᾶς πῇ ὅσα ἡ ὁ ἴδιος γνώριζε ἢ ἀπὸ τὸ Φωριλ ἢ μαθε, μὲ συμφωνία ὅμως πάντα νὰ τὸν σταματοῦμε ἂν τὸ φέρῃ ἡ ἀνάγκη νὰ τὰ βλέπομε μὲ δικὰ μας μάτια.

Μὰ δὲ θὰ τὸν σταματήσουμε καὶ πολὺ συχνά. Τυχαίνει σ' αὐτὸ τάντικείμενον νὰ συμφωνοῦμε ὅλοι, κανένας δηλαδὴ νὰ μὴν τὸν ἀρνηθῇ τὸν Κλεφτισμὸ διαφορετικὰ ἀπ' ὅ,τι τοῦ ἀξίζει καὶ τοῦ πρέπει. Περιεργὸ φαινόμενον αὐτό, καὶ ἀνάλογο μὲ τὴν κλεφτογλωσσικὴ τὴν εἰδωλολατρεῖα πού ἀναφέραμε παραπάνω (2). Ὅπως δηλαδὴ, ἅμα ἀκούσαμε Κλέφτικο στίχο οἱ λάτρηδες τοῦ Κλασικισμοῦ πετιένται ὡς τὸν τρίτο οὐρανόν, καὶ λόγια δὲ βρίσκουν νὰ περιγράψουν τὸ θαυμασμὸν τοὺς, μάλιστα πού βρίσκουν καὶ τὸ λεχτικὸ συγγενικὸ μὲ τὰρχαῖα, ἐπειτα πάλι τὴν ἀφίουνε τὴν παρθένα τέχνη καὶ γλώσσα τοῦ βουνοῦ καὶ γυρίζουνε στὰρχαῖα λέξικά τοὺς· ἔτσι καὶ στ' ἄλλα συστατικά τῆς ζωῆς ἐκείνης. Ἀμα τοὺς φέρῃς ἀνάμεσα σὲ Κλέφτικα ἦθη καὶ ἔργα, συνεπαίρουνται καὶ ξεχνοῦνε μιὰ στιγμή πὼς ὁ Κλέφτης μῆτε γράμματα γνώριζε, μῆτε Βουλγαρίδες καὶ Θεοτόκηδες ἀκούσε, μῆτε περίμενε νὰ βγάλῃ

Τοῦ κ. Ταγκόπουλου καὶ σὰ δημοσιογράφος πού εἶταν στὴν «Ἐστία» θυμᾶμαι τὰ χρονογραφήματά του πού εἴτανε γιομάτα θάρρος καὶ πολεμικὴ γιὰ κάθε ἀνάποδο καὶ κακὸ πού γίνονταν στὴν πολιτικὴ στή ζωὴ καὶ στὴν κοινωνία. Θυμᾶμαι ἀκόμα πὼς καὶ τῆς φιλολογίας πάντα ζωὴ τῆς εἶχεν σημειώνοντας τὴν ἐκδοσὴ κάθε βιβλίου, κάθε παλίου καὶ νέου συγγραφῆ πού φανερωνόταν. Ὁ κ. Ταγκόπουλος δὲ συναναστρεφόταν τότε παρὰ ποιητὲς σὰν τὸν Παλαμά ἢ τὸν Καμπύση καὶ εἶταν ἐπόμενον πὼς ἡ ἐπιδρασή του ἡ μεγάλη τοῦ ξύπνησε τὴ ζωὴ πού ἐξέπασε δραματικὰ.

Τὸ νὰ στηριχτῇ ὁ «Νουμάς» καὶ νὰ δεχτῇ στίς σελίδες του χωρὶς ἐξαίρεση, χωρὶς στρατηγικὲς καὶ χωρὶς ὑπολογισμούς ὅλους ὅσοι εἶχαν νὰ ποῦνε μιὰ γνώμη γιὰ τὰ ἐθνικὰ ζητήματα τὰ πῶς οὐσιαστικά, στὴν ἀρχὴ δειλὰ καὶ ἀρκὰ καὶ λίγο συγχισμένα, μὰ κατόπιν μὲ τὴν τάξιν καὶ τὴ διοργάνωσιν πού κανεὶς δὲν περίμενε, σ' ἐποχὴ πού ὁ καθένας πίστευε τὰ ἀναθέματα καὶ τίς κατάρεις τῶν Μιστριώτηδων καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Πατρῶν, εἶταν τὸ μεγαλύτερο κατόρθωμά πού ἔχουν νὰ δείξουν τὰ νεοελληνικά γράμματα καὶ αὐτὸ τὸ ὀφείλουσε στὸν κ. Ταγκόπουλο. Τὰ ἔθρα τοῦ κ. Ταγκόπουλου πού δημοσιεύει ταχτικά στὸ «Νουμά» δὲν εἶναι καλλιλογικά, οὔτε κομψά, οὔτε τῆς Τέχνης τὴν ἐπιτήδευσιν ἔχουν καὶ οὔτε τίς λέξεις τίς συνθηματικὰς τῶν ὁσων πού καθιέρωσαν σωρεῖα βιβλίων, μὰ ἔχουν τὴν κραυγὴ τὴ θαρραλέα καὶ ἀστείρευτη γιὰ τὴν ἄρνησιν τῆς ζωῆς μας πού τὴν κρατοῦν στὰ χέρια τοὺς οἱ πολιτικοὶ μας καὶ οἱ κυβερνήτες μας καὶ ἔχουν τὸ σάλπισμα τῶν ἐγερτηρίων πού φέρουν οἱ λιγιστοὶ καὶ οἱ μετρημένοι. Τὰ ἴδια καὶ στὰ δρχμάτά του πού στὸ τελευταῖον τοῦ «Ἀλυσίδες» ἐμπνεσμένο ἀπ' τὰ πολιτικὰ σαλόνια μας ὅπου ὑφαίνεται πάντα ἡ ἀξιοδακρυτὴ κωμωδία σὲ βάρος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ὅπου καταπατοῦνται συνειδήσεις καὶ πνίγονται κοινὰ συμφέροντα γιὰ τὴν ἀτιμὴ φιλαρχία καὶ τὴν ἐκμετάλησιν τῆς. Τὰ ἴδια καὶ στίς διαλέξεις του μιὰ ἀπὸ τίς ὁποῖες ἐδόθηκε στὸν ἐργατικὸν σύλλογον τῶν Πατρῶν, κρύβουν πλημμύρα ζωῆς καὶ εἶμαι σύμφωνος μὲ τὸν κ. Βασιλικὸ πού βρίσκει ἀναλογίαν κάποιος ἐνὸς τέτοιου ἔργου μὲ τὸ ἔργο τοῦ Λέσιγκ. Ὁ κ. Ταγκόπουλος εἶπε κάποτε πὼς τὴν τέχνην τὴ θυσιάζει συχνὰ στὴν ἀλήθειαν, μὰ ἡ ἀλήθεια συχνὰ τραγοῦδαίει ἐπειτα ὄχι τέχνην, ἀλλὰ τέχνες καὶ δὲν ξέρουμε ἂν ὁ συγγραφέας στὸ μέλλον μπορέσῃ νὰ σμίξῃ τίς δυὸ θεῖς σ'

νοὺς τάννοιως ὅλα αὐτὰ πού προκναφέρουμε, καθὼς θεοφάνερα μᾶς τὸ δείχνουνε τὰ λόγια του στοὺς Σμυρνίους, ὅταν τοὺς καθοδήγευε νὰ διδάσκουνε τὰ παῖδια τοὺς στὰ σχολεῖα τὴν κοινὴ τὴ γλώσσα, μὲ λέξεις ὅχι διαφορετικὰς ἀπ' ἐκεῖνες πού ἀκούνε ἀπὸ τοὺς γονεῖς τοὺς, ὅπως κάμνουν ὅλα τὰ φωτισμένα τὰ ἔθνη (1).

§ 16

### 'Αρματωλοὶ καὶ Κλέφτες.

Κάμνοντας τὸ ὅσο μακρινόν, τόσο καὶ βίαιον καὶ ταξίδι, ἀνεβίναμε κάπου κάπου στὰ ἱερὰ τὰ Κλεφτολημέρια, νὰ νοιώσουμε τὸ μπερούσιό τοὺς τὰ γέρι, νὰ δροσλοустοῦμε στὴν πηγὴ τῆς νέας Ἑλληνικῆς ζωῆς, καὶ νὰ κατεβάζουμε στοὺς ἀπελπισμένους θάρρος καὶ δύναμιν, στοὺς κακοδηγημένους ἀλήθειαν καὶ φῶς. Δὲν ἔτυχε ὅμως ἀφορμὴ νὰ σταθοῦμε καὶ νὰ καλοξετάσουμε τὰ Κλέφτικα τὰ ἱστορικά καὶ τὰ ἦθη, ὥστε μὲ χαρὰ μας ξανανεβαίνουμε τώρα μαζὶ μὲ τὸν ὁδηγόν μας. Τὸν ἀφίουμε νὰ

δύναμιν ἢ ἡρωισμό ἀπὸ ἀπυρρους, παρὰ τὸν ἐβγάξε ἀπὸ τὸ γνήσιον αἷμα του καὶ ἀπὸ τὰ μύδωνά του τὰ γέρι, ξεχνοῦνε πὼς ὁ Κλεφτισμὸς εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἀντίπαλος ὅχι μονάχα τῆς Τουρκικῆς τῆς σκλαβίας μὰ καὶ τῆς δασκαλικῆς, καὶ ἀνεβαίνουν μὲ τὴ φαντασίαν τοὺς τὰ βουνά, καθίζουνε μαζὶ μὲ τοὺς Ἀρματωλοὺς καὶ τοὺς Κλέφτες, ξεφαντώνουνε, τραγοῦδανε, παίζουνε πῆδημα ἢ λιθάρι, βγαίνουνε στὸ καραούλι, τρυπώνουνε πίσω ἀπὸ τὰ ταμπούρια, σκοποῦνε βόλια σὲ τούρκικα ἀσκήρια, τέλος πιάνονται κιόλας· ἢ σφάζονται ἢ κωμικτιάζονται ἢ καὶ φνούνονται ζωντανοί. Ἐπειτα πάλι κατεβαίνουνε καὶ διδάσκουνε τὴν ἱστορίαν μὲ τρόπο πού νὰ φανῇ πὼς ὁ Ἑλληνισμὸς δὲ μᾶς ξαναῆρθε ἀπὸ τὸ φυσικὸν ἐξυλίσγημα τῆς φυλῆς, ἀπὸ τὰ ἴδια δηλαδὴ σωτερικὰ αἷτια πού μᾶς τὸν ἐφεραν ἄλλοτε, παρ' ἀπὸ τὴν παράδοσιν τοῦ σχολεῖου, ὃ ὁ εἶδος ἐξωτερικὸν ξαναγεννημὸν ἀπὸ κάποιο μυστηριώδικο ἀγέρι πού φύσῃ ξε ἀπὸ μακριὰ καὶ μᾶς ἄλλαξε, καὶ ἀπὸ ἀνάξιους μᾶς ἔκαμε ἄξιους ἀπόγονους τοῦ Λεωνίδα καὶ τῶν ἑλλων παλαιῶν ἡρώων.

Ἀς τοὺς ἀφήσουμε ὅμως τοὺς λόγους πού μᾶς κάλουνε καὶ συμφωνοῦμε αὐτὴ τὴ φορὰ μὲ τοὺς δασκαλικούς, καὶ ἄς ἀνέβουμε τὰ βουνά μαζὶ τοὺς δι-

1) Κοίτ. «Νουμά», 4 Ἀπρίλη, 1904.

2) Μέρος Δ'. § 10.



ένα άρμονικό άγκάλιασμα, τί μπορεί νά μας φανερώσῃ. Ἄς τό περιμένουμε.

Οἱ περισσότεροι πού ἀνέφερα ὡς τώρα στό ἀνάγνωσμά μου συνεργάστηκαν καί συνεργάζονται στό «Νουμά». Στό «Νουμά» συνεργάστηκε κι ὁ ποιητής Μάρκος Αὐγίρης πού οἱ στίχοι του, περισσότερο ἐκείνοι πού δημοσίεψε στό μικρό περιοδικό «Ἠγήσῳ» καί τό δράμα του «Μπροστά στοὺς ἀνθρώπους» πού παραστάθηκε ἀπ' τή «Νέα Σκηνή» τόν κάνουν ποιητὴ ἐνός εἵδους μπαλάντας καινούργιες μορφῆς καί μιᾶς ψυχολογίας κάποιων αἰσθημάτων τῶν πιό λεπτῶν κι ἀπόκρυφων πού ξεφεύγουν καί τῆς πιό γυμνασμένης δράσης κι ὅπου αἰσθάνεται κανεὶς τὴ μουσικὴ κάποιων βουλιαγμένων σημάντρων. Ὁ κ. Πορφυρογέννητος μὲ τό τελευταῖο του βιβλιαράκι στίχων «Παραλλαγές» δείχνεται ν' ἀκολουθεῖ τὴν παράδοση τοῦ σολωμικοῦ στίχου, πλησιάζοντας πολὺ τὸ Γρυπάρη. Μόνο πού ἡ ποιήσῃ του θ' ἀνάπνεε περισσότερο κατὰ τὴ γνώμη μας, ἂν εἶχε λιγότερο μυστικισμό—ἐπίδραση βαθιὰ βυζαντινισμοῦ καί Μαλαρμέ. Στό «Νουμά» ἐδημοσίεψε κι ὁ κ. Παπαντωνίου ὀλίγη του ἀπ' τὴ λυρική ἐργασία. Γιὰ τὸν κ. Παπαντωνίου ἰδιαιτέρα θὰ ἔπρεπε νὰ μιλήσουμε γιὰ τὴν παύση γιὰ μιὰ δύναμη ὅχι μόνο τὸν κύκλο τῆς Τέχνης ἀλλὰ καί τῆς Ζωῆς, μὰ πού χῶρος σήμερα; Ὁ κ. Παπαντωνίου καί μὲ τὰ λίγα καί διαλεχτὰ ποιήματά του καί διηγήματά του πού δημοσίεψε στὰ «Παναθήναια» κι ἄλλου δείχνει ἕνα ἀπὸ τὰ θερμότερα καί ζηλευτότερα ταλέντα, ἀκόμα καί τὸ δημοσιογραφικὸ του ἔργο, ἰδίως τὰ χρονολογικά του πού στέλνει τελευταῖα ἀπὸ τὸ Παρίσι, στήν ἐφημερίδα «Ἐμπρός» δὲν ξεφεύγουν κανενὸς τὴν προσοχὴ καί δὲν περνοῦν χωρὶς νὰ ξεχύσουν μιὰν ἐπίδραση γερὰ στὸν κόσμον τὸ φιλολογικὸ καί τῆς ζωῆς.

Ὑποσχθεθήκαμε νὰ μιλήσουμε γιὰ τὸν κ. Σπῆλιο Πασαγιάννη. Τὸ μεγαλύτερο ἔργο του σὲ πεζὸ φανερώθηκε στό «Νουμά». Κενόνας ὡς τὰ σήμερα, ἀπ' τοὺς κριτικούς τῆς νεοφανερωτικῆς πολιτικῆς, δὲν εἶδα νὰ προσέξῃ καί νὰ χαράξῃ δυὸ λόγια γιὰ τὸ λατρευτό αὐτὸ ἔργο πού ἂν εἶταν τῆς τύχης του ἀλλοῦ νὰ ἐκδηλωθῇ θὰ προσενοῦσε γεγονός. Τόση εἶναι ἡ φρικιαστὴ ὁμορφιά πού ἀναβρῶζει μέσα ἀπὸ τὰ διηγήματα αὐτὰ πού συγκεντρώνουν κάθε στοιχεῖο δύναμης καί πλαστικῆς καί ξεφεύγουν ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα ὅλα τῶν παλαιότερων. Ὁ καθένας καταλαβαίνει, πὼς δυστυχῶς, ἐδῶ οὔτε κριτικὴ ψιλο-

δουλιὰ, οὔτε ἀνάλυση καμμιά μπορῶ νὰ δώσω γιὰ κανενὸς τὸ ἔργο. Μιλῶ ὁλωτῆδ' ὅλου χρονολογικὰ καί τὸ ἀνάγνωσμά μου αὐτὸ ἔγινε βιαστικὰ σὲ μιὰ μέρα. Θέλω μοναχὰ νὰ σὰς σφυρίξω μερικὰ δνόματα καί τίποτε περισσότερο. Καί μιλῶντας γιὰ τὸν κ. Πασαγιάννη δὲν μπορῶ νὰ κρύψω τὴν ἀτομικὴ μου πεποίθησιν πὼς στὸ πρόσωπό του θεωρῶ ἐκεῖνον πού θὰ πλέξῃ τὸ ἑλληνικὸ διήγημα μὲ τὴν τεχνίτρα δύσκολη ἐνός Δοστογιέφσκυ ἢ ἐνός Χάμσου, ἢ καλὴ τερα ἀκόμα ἐνός Πασαγιάννη!

Προτοῦ κλείσω τὸ ἀνάγνωσμά μου, θέλω ν' ἀναφέρω δυὸ λόγια γιὰ κάποια νέα ζωὴ πού ξεχύθηκε κι αὐτὴ στό «Νουμά», ἐξ ἀφορμῆς ἐνός μικροῦ βιβλίου τοῦ κ. Σκληροῦ, τοῦ ὁποῦ δυστυχῶς δὲ διάβασα παρὰ ἕνα μέρος ξαναδημοσιεμένο στήν ἴδια ἐφημερίδα καθὼς κι ἕνα ἄρθρον τοῦ ἴδιου. Ὁ κ. Σκληρὸς μὲ φιλοσοφικὴ καί ἐπιστημονικὴ βρῆσιν προσπάθησε ν' ἀποδείξῃ τὰ αἰτία τοῦ ξεπεσμοῦ μας ὡς ἔθνους, ὡς κράτος, ὡς ζωὴ καί κοινωνία καί ὁμολόγησε καθαρὰ καί ξάστερα πὼς ἐξῶ ἀπὸ κάποια ζωὴ φιλολογικὴ μας κι αὐτὸ μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν ἐνός σκεπτικιστῆ, τίποτε ἄλλο δὲ βλέπει ρόδινο στὸν τόπον μας καί χτυπώντας τὸ πολιτικὸ σύστημά μας πού δείχτηκε ἀνεπαρκέςτατο ὡς τὰ σήμερα στὸ φανερώμα μιᾶς μερίδας ἀνθρώπων πού θὰ κυβερνήσουν τὸν τόπον λιγότερο ἀγυρτικὰ καί περισσότερο ἀποτελεσματικὰ, χραχτηρίζοντας ὡς ἀτιμάζοντα τὸν ψευτοκλασσικισμό πού σταματᾷ κάθε ἐθνικὴ πρόοδο καί ἐξέλεξιν καί δικάζοντας τὸν ψευτοπατριωτισμὸ τῆς ρουτίνας καί τῆς ψύχωσης πού κατάντησε σὲ μερικὸς ὑστερικὴ καί κολλητικὴ ἀρρώστια, τάζεται στήν ἰδέαν ἐνός ζυπνήματος τῶν ἐργατικῶν τάξεων σὲ Ἐπαναστάσιν ἐναντίον ἐκείνων πού τοὺς στερεῖ καί καταπατᾷ τὸ πᾶν καί μέσα σὲ τόσα ἄκαρπα χρόνια τώρα τοὺς κρατᾷ σ' ἕνα σκοτάδι προμελετώντας τὴν ἐκμετάλξιν του. Ὁ κ. Βασιλικός, κριτικὸς μὲ μιὰ καινούργια ζωὴ καί ἰδανικῶν ὑγιείας πού θᾶλε νὰ μεταφυτευτοῦν στήν πατρίδα του, τάχτηκε ὁ πιό σπουδαῖος σύμμαχος τῶν ἰδεῶν τοῦ κ. Σκληροῦ. Ἄλλοι, ὁ κ. Ραμᾶς, ὁ κ. Ἰδης παρεξηγώντας τὴν ἀληθινὴ πρόθεσιν τοῦ βιβλίου καί τὸν οὐσιαστικὸν σκοπὸν κατηγόρησαν τίς ἰδέας αὐτῆς ὡς κοσμοπολιτικῆς, ξενομανεῖς (sic) παράκαιρες καί ἐπικίνδυνες γιὰ τὸν τόπον μας. Ὁ κ. Ραμᾶς μάλιστα πρόσθεσε πὼς ὁ ἐργάτης ἀκόμα δὲν πρέπει νὰ ζυπνήσῃ στὸν τόπον μας, δὲ θυμῶναι ἀπὸ τί εἶδους στενὴ ἀντίληψιν ὁρμημένος, μὰ μὲ αὐτὸ καί μόνο μπορεῖ νὰ χρεωκοπήσῃ σὴν

συνείδησή μας, δὲν δείχνεται τόσο σουλτανικά. Ὁ κ. Ἰδης μιλάει μὲ κάποια ψύχωση αὐτῇ τῇ φορᾷ, γιὰτὶ τὸν κ. Ἰδης ἔχουμε ἄλλους λόγους νὰ τὸν ἐχτιμούμε.

Δὲν μποροῦμε νὰ καταλάβουμε σὲ τί μπορεῖ νὰ βλάψῃ ἕνα ζυπνημᾶ ἐργατικόν. Ἄν ὁ κ. Ἰδης περιμένει τὸ σωτῆρα τοῦ ἔθνους σ' ἕνα μεγάλο πολιτικὸν πού θὰ ἔρθῃ, ἴσως ὅλοι μας νὰ τὸ πιστεύουμε. Μὰ ἕνα μοναχὰ δὲ θὰ πιστέψουμε ποτὲς μας πὼς θ' ἀφήσῃ ἕνα τέτοιο χρεωκοπημένο ἐντελὲς πολιτικὸν σύστημα καί ἕνα καθεστὼς ἐλεεινὸν καί ἀξιοδράκτο, νὰ ξεμυτίσῃ αὐτὸς ὁ βλοσυρὸς σωτῆρας. Τὸ σύστημα, τὸ καθεστὼς καί τὴν ἀμέριμνη νοικοκυρωμένη πολέμει, νομίζουμε, ὁ κ. Σκληρὸς. Κι αὐτὰ μόνο μιὰ ἐργατικὴ, ἀκολουθημένη ἀπὸ μιὰ λαϊκὴ ἐξέγερσιν μπορεῖ νὰ κἀνῃ ν' ἀναποδογυριστοῦν στὴ στιγμὴ, γιὰ ν' ἀλλάξῃ καί τὸ περιβάλλον καί νὰ φουσκῇ μιὰν ἄλλη αὖρα πού θὰ φέρῃ καί τὸ μεγάλο ἄτομον. Καί τότε μόνο οἱ μεγάλες ἰδέες καί τὰ μεγάλα ὄνειρα δὲ θὰ μένουν κούφια καί ἄγονα ὅπως τώρα, ἀλλὰ θὰ γίνοντο μεγάλα ἔργα καί μεγάλες πράξεις.

Παρίσι, 8 τοῦ Θεριστῆ 1908.

Σ. ΣΚΛΗΡΟΣ

## ΔΙΑΒΑΙΝΟΝΤΑΣ

Ἀπ' τὴ μονὰ μὲν διάβηκες σὰ φανερὸ ἀστὲρ,  
κι ἀστράψε φῶς σὴ σκοτεινὰ τῆς ζήσης μου, ὦ Καλὴ,  
ἦνθια οἱ τοῖχοι γέμισαν, εὐώδισα τὸ ἀέρι  
καί σὲ δια καὶ ἤρπασε ἡ θεὰ σου ἡ προή.

Ὁλόγουρά μου τᾶψα ἀγάπες κελαδοῖνε  
καί στὰ δνεῖρά μου τᾶπλερα δίνουν ἄητοῦ φτερά,  
ὅσα ἡ ματιὰ σου χάδεψε πῆσαν ζωὴ καί ζῶντα  
καί στήν ψυχὴ μου τραγουδοῦν μὴ ἀτέλειωτη χαρὰ.

Δευκάδα

ΑΔΑΚΙΟΣ

## ΕΡΘΑ ΚΑΙ ΜΕΒΡΑΙ

## ΕΝΩΣΗ — ΔΥΝΑΜΗ

Στὴν πρώτη τῆς «Τζοκόντας» θυμήθηκα τὰ χερσὰ λόγια τοῦ Δασκάλου μας, δεινὰ ἀπὸ τοῦτες τίς στήλες, ὅω καί τρεῖς χρόνια κῆρυχνε τὸ «Ἐνωσὴ θὰ πῇ Δύναμις», συμβουλευτόντας μας νῆμαστε ἐνωμένοι γιὰ νῆμαστε δυνατοί.

Κίνη τὴ βραδιά στοὺς «Θέατρο» τῆς Κυβέλης» εἰ-

νοντάς τοὺς τὸ χέρι, μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς ἴσως ἔρθῃ μέρα καί νοιώσουμε κατὰ ποῖα ἰδανικά πρέπει νὰ πηγαίῃ ἡ ἐθνικὴ μας λατρεία, ἀπὸ πού πρέπει νὰ τραβοῦμε νερό καί νὰ ποτιζόμεστε, ἀπὸ πού νὰ μαζεύουμε τὰ κακὰ-ἐργάστο ὕλην πού θὰ στήσῃ καί θὰ στεριώσῃ τὸ οἰκοδόμημα τῆς νέας ζωῆς μας.

§ 17

### Τὰ ἱστορικά τους.

Ὅσο γνωρίζουμε, δὲν μπορεῖ νὰ σημειωθῇ σωστὰ ἡ χρονολογία τῆς πρώτης ἀρχῆς τῶν Ἀρματωλῶν καί τῶν Κλέφτηδων. Δὲν καταλαβόμεθα ὅμως ἂν πούμε πὼς οἱ πρῶτοι ἀρματωλοὶ συστηθήκαν περὶ τοῦ δέκατο ἔχτο αἰῶνα, κ' οἱ πρῶτοι Κλέφτες βγήκανε μὲ τὴν Κατάρχη. Εἶδαμε ἀλλοῦ πὼς ἐν' ἀπὸ τὰ καλά, ἴσως τὸ μόνο καλὸ πούφερε ἡ Βενετοκρατία σὲ Μωραῖτες καί σὲ Ρουμελιώτες εἶτανε πού τοὺς γύμνασε σ' ἄρματα. Αὐτὸ τὸ γύμνασμα, ὃ δὲν εἶτανε ἡ ἀρχικὴ αἰτία (τὴν ἀρχικὴ αἰτία τὴν γυρεύουμε καί τὴ βρίσκουμε στὴ φυλὴ), εἶτανε ὅμως ἡ κυριώτερη ἀπὸ τίς δευτερεύουσες αἰτίες πού μᾶς ἔφεραν τὴ δοξασιμένη χορεία πού στοὺς ταπεινοὺς ἐ-

κείνους χρόνους δὲν προσκυνήσανε Τοῦρκους.

Ἄλλοι λοιπὸ μνήσκανε παντοτεινὰ στοὺς Βενετικὸν στρατὸ, ἄλλοι στρατολογόντανε ἄμα ἡ Βενετία τοὺς προσκαλοῦσε σ' ἄρματα. Σὰν εἰρήνευε πάλι ἡ Βενετία, ἄλλοι καταστάζανε τὴ Βενετικὴν χώραν προσιμένοντας νὰ ξαναρχίστῃ τούρκικη, οἱ περισσότεροι ὅμως ἀνέβαινανε στὰ βουνὰ καί ἐξακολουθοῦσαν εἶδος δικούς τοὺς ἀγῶνες. Ἄς ἀκούσουμε τί λέει τὸ τραγούδι γιὰ τοὺς ἀνεξάρτητους ἐκείνους ἀγῶνες, τοὺς κομματιαστούς καί τοὺς ἀσύστατους, πολυτίμους ὅμως, ἐπειδὴ τοιμάζανε τὸ δράμα γιὰ μεγαλύτερα ἔργα κατόπι.

«Μάννα σου λέω δὲν μπορῶ τοὺς Τοῦρκους νὰ [δουλεύω, δὲν ἀμπορῶ, δὲ δύναμαι, μοῦ μάλλισ' ἡ καρδιά μου. Θὰ πάρω τὸ ντουφέκι μου νὰ πάω νὰ γίνω Κλέφτης, Νὰ κατοικήσω στὰ βουνὰ καί στίς ψηλὰς οὐρούλες, Νὰχο τοὺς λόγγους συντροφιὰ, μὲ τὰ θεοῖα κουβέντα Νὰχο τὰ χιόνια γιὰ σκεπὴ, τοὺς βράχους γιὰ κρεβάτι, Νὰχο μὲ τὰ Κλεφτοπόουλα καθεμερὸν λημέρι. Θὰ φύγω, μάννα, καὶ μὴν κλαῖς, μόν' δόμου τὴν ἐδκήσου Καὶ φκήσου με, μαννούλα μου, Τοῦρκους πολλοὺς [νὰ σφάζω, Καὶ φόνεψε τραταφυλλιά καὶ μαῦρο καρνοφύλλι,

Καὶ πότιζέ τα ζάχαρη, καὶ πότιζέ τα μύσκο.  
Κι ὅσο πού ἀνθίζον, μάννα μου, καὶ βγαίνουνε [λουλούδια,  
Ὁ γιός σου δὲν ἀπέθανε, καὶ πολεμᾷ τοὺς Τοῦρκους.  
Μ' ἂν ἔρθῃ μέρα θλίβεσθ', μέρα φαρμακωμένη.  
Καὶ μαγαθοῦν τὰ δυὸ μαζί, καὶ πέσουν τὰ λουλούδια,  
Τότες κ' ἐγὼ θὰ λαβωθῶ, τὰ μαῦρα νὰ φορέσῃς »  
Δώδεκα χρόνια πέρασαν καὶ δεκαπέντε μῆνες,  
Ποῦ ἀνθίζαν τὰ τραταφυλλιά, καὶ ἀνθίζαν τὰ [μυρουμπούκια.  
Καὶ μιὰν ἀγγὴ ἀνοιξιάνικη, μιὰ πρώτη τοῦ Μαΐου,  
Ποῦ κελιδόσαν τὰ πουλιὰ καὶ ὁ ὕδρονος γελοῦσε,  
Μεμῖς ἀστράφτει καὶ βροντᾷ καὶ γίνεται σκοτιάδι.  
Τὸ καρνοφύλλι στέναζε, ἡ τραταφυλλιά δακρύζει.  
Μεμῖς ξεράθηκαν τὰ δυὸ καὶ πέσαν τὰ λουλούδια.  
Μαζὶ μ' αὐτὰ σωριάστηκε κ' ἡ δόλια του ἡ μαννούλα.

Τόσο ἀκατανίκητη εἶτανε ἡ δύναμις πού τραβᾷ τὸ νέο στὰ λεύτερα τὰ βουνὰ, πού μήτε τῆς μάννας, μήτε καμμιά ἄλλη ἀγάπη δὲν τὸν κρατοῦσε στῆς σκληρῆς τὰ φωλιάσματα. Μόνον ἀνέβαινε μὲ τόση ἀψηφικὰ τοῦ θανάτου, ὅσοις εἶτανε ὁ πόθος του νὰ πολεμήσῃ τὸν ἐχτρὸν τῆς πατρίδας του.

Ὁ Μοριάς ἔβγαλε τοὺς πρώτους γνωστούς νὰ πούμε Κλέφτες. Ὅτα στὰ 1479 οἱ Βενετοὶ εἰρηνέ-

μαστε ἀρκετοὶ δημοτικιστᾶδες. Ὅσα στὰ μισὰ τῆς πρώτης πράξης κάποιος Μιστριωτόπληχτος νεανίσκος ἀπὸ τὰ τελευταῖα καθίσματα διαμαρτυρήθηκε γιὰ τὴν ἀριστουργηματικὴ μετάφραση τοῦ Ποιῶντι καὶ φώναξε :

— Μὰ δὲν εἶναι γλώσσα αὐτὴ !

μὰ βαριά φωνή, ξεπήδησε μέσα ἀπὸ τὰ στήθια μου, χωρὶς νὰν τὸ θέλω, «Σκασμός !» καὶ ὁ νεανίσκος ἀναγκάστηκε νὰ σκάσει καὶ νὰ παρακολουθήσει μὲ θρησκευτικὴ εὐλάβεια ὅλη τὴν πρώτη πράξη.

Στὸ πρῶτο διάλειμα ἀνοίξε ἡ συζήτηση γιὰ τὴ γλώσσα τῆς μετάφρασης καὶ μαζί μὲ τὴ συζήτηση ψιθυρίστηκε καὶ πῶς μερικοὶ εἶχαν ἀποφασίσει νὰ μαξιλαρώσουν τὸ ἔργο στὴ δεύτερη πράξη. Τότε ὁ Βλαχογιάννης, ὁ Μελάς καὶ μερικοὶ ἄλλοι πιάσαμε τὰ ἐπίκαιρα σημεῖα, δηλ. σταθήκαμε σιμὰ σὲ μερικοὺς κυρίους ποὺ φαινόταν πὺδ ἄτακτοι, ἔτοιμοι νὰ παντήσουμε μὲ τίς μαγκούρες μας στὸ πρῶτο πέταμα μαξιλαριοῦ. Φροντίσαμε μάλιστα τὴν ἀπόφασή μας νὰ τὴν κάνουμε κάπως γνωστή, σιγολέγοντάς τη καὶ σιμώντας τίς μαγκούρες μας. Καὶ ἡ δεύτερη πράξη πέρασε μὰ χαρά.

Στὰ μισὰ τῆς Τρίτης γυρίζει καὶ λέει κάποιος τοῦ Μήρκου Ἀγγέρη :

— Δὲ μοῦ ἀρέσει καὶ θὰν τὸ μαξιλαρώσω...

— Ἐμένα μοῦ ἀρέσει καὶ δὲ θὰν τὸ μαξιλαρώσω... τοῦ ἀπαντᾷ ὁ Ἀγγέρης.

— Μὰ ἀφοῦ δὲ μοῦ ἀρέσει ;...

— Πρέπει νὰ σοῦ ἀρέσει γιατί ἄλλωτῶτα θὰ μὲ φέρεis σὲ δύσκολη θέση...

Κι ὁ φίλος σύχασε. Καὶ ἡ παράσταση ἔκλεισε μὲ χειροκροτήματα, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὁ καιρὸς ἔδειχνε πῶς θάχαμε βροχὴ ἀπὸ μαξιλάρια. Φαντασθεῖτε, τόσο ἥσυχια πέρασε ἡ βραδιά, ὥστε δὲ μαξιλαρώθηκε ὅτε κάποιος σοβαρότατος κύριος ποὺ εἶπε τὰ ξωφρενικά τούτα λόγια :

— Αὐτοὶ οἱ μαλλιαροὶ καταιτήσανε ἀνυπόφοροι πιά, ἀφοῦ ζητᾶνε νὰ κατεβάσουν τὴν Τέχνη στὴ γλώσσα ποὺ μιλάμε !!!...

Ἡ «Τζοκόντα» στάθηκε, γιὰ τὸ θελήσαμε μεις νὰ σταθεῖ. Νά, λοιπὸν ποὺ γίνεται, ὅ,τι θελήσουμε. Καὶ θὰ γίνεται πάντα, ὅσα νιώσουμε τὴ μεγάλη δύναμη ποὺ θὰ μᾶς φέρεῖ ἡ ἐκπαίδευσις καὶ ἀφίεσις καὶ τὸ προσωπικὸ καὶ τίς ρωμαϊκές μικροφιλολογίες. Ὅσα μᾶς βλέπει ὁ κόσμος ἐνωμένους θὰ μᾶς λογαριάζει καὶ ὅταν οἱ μαγκούρες μας γλυκανατέλνουν στὸ θέατρο δὲ θὰ κοινιῶνται ἀπὸ τὴ θέση τους τὰ μαξιλάρια.

ΔΗΜΟΣ ΝΗΣΙΩΤΗΣ

φανε μὲ τὴν Τουργκία, καὶ ὁ Κορκόδειλος Κλαδᾶς ξακολούθησε τὸν πόλεμο γιὰ λογαριασμό του, Κλέφτες εἶταν οἱ ὁπαδοὶ του. Ὅζω ἀπὸ τὴν ὀρεινὴ δὲ μὴς τὴ Μάνη, οἱ Μοραῖτες δὲν εἶχαν πολλὰ φυσικά καταφύγια. Τὶς περισσότερες φορές καταφεύγανε στὶς Βενετικές Ἐπαρχίες ἐνῶ οἱ Στερεολλαδίτες εἶχαν τὸν Ὀλύμπο, ἔπειτα Ἀγραφα, Ζαγορά, Μέτσοβο καὶ ἄλλα ὀρεινὰ μέρη. Ἐκεῖ ἔστηναν τὰ λημέρια τους, ἀπ' ἐκεῖ ρεβολούσανε σὲ χωρὶ καὶ σὲ χωρὶ καὶ λήστευαν ὅχι μονάχα ἀλλόθρησκους, μὰ καὶ Χριστιανούς κάποιους. Χριστιανούς ὅμως ποὺ τοὺς ἔβριζε καὶ χειρότερη τιμωρία, καθὼς θὰ δοῦμε.

Βάσταξε αὐτὴ ἡ κατὰστασις περίπου ὀγδόντα χρόνια. Ἀναγκάστηκε ἡ Πόρτα νὰ συνηκολογήσῃ μὲ πολλοὺς τους, μὰ τὸ κακὸ δὲ λιγότερευε. Κ' ἐπειδὴ ἐξὸν ἀπὸ τὴ ληστεία συνηθίζανε οἱ Κλέφτες καὶ νὰ πολεμοῦνε ἀπὸ τὸ μέρος καθὲ στρατοῦ ποὺ χτυποῦσε Τούρκους, ἀποφάσισε τέλος ἡ Πόρτα νὰ μιμηθῇ τὸ Βενετικὸ τὸ σύστημα καὶ νὰ τοὺς διορίσῃ Ἀρματωλούς, — εἶδος χωροφυλακῆς. Μισραστή κανε σὲ σώματα καὶ φροντίζανε τὴν κοινὴ τάξιν ἀπὸ Μακεδονία ὡς Κόρφο.

Στὴν Πελοπόννησο ὡς τόσο τέτοια Τουργκοργα νισμένα ἀρματωλίκια δὲ βλέπουμε. Ἐκεῖ ἔχουμε Βε-

## “Ο ΝΟΥΜΑΣ”

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Γιὰ τὴν Ἀθήνα ἀρ. 8. — Γιὰ τίς Ἐπαρχίες ἀρ. 7

Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ φρ. χρ. 10.

Γιὰ τίς Ἐπαρχίες δεχόμεστε καὶ τριμηνεῖς (2 ἀρ. τὴν τριμηνία) συνδρομῆς.

Κανένας δὲ γράφεται συνδρομητὴς ὃ δὲ στέλλει μπροστὰ τὴ συνδρομὴ του.

10 λεπτὰ τὸ φύλλο λεπτὰ 10

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στὰ κιδόκια (Σύνταγμα, Ὁμόνοια, Ἐθν. Τράπεζα Ὑπ. Οἰκονομικῶν, Σταθμὸς Τροχιδρομίου (Ἀκαδημία), Βουλὴ, Σταθμὸς ὑπόγειου Σιδηροδρόμου (Ὁμόνοια), στὰ βιβλιοπωλεῖα «Ἐστίας» Γ. Κολάρου καὶ Σακέτου (ἀντίκρυ στὴ Βουλὴ).

## ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Οἱ ρουκέτες τοῦ κ. Στάη — Παληκαράδες καὶ ὄχι οἱ ξηκίκελευθοὶ — Ρωμῶς καὶ νὰ μὴν εἶναι ἄξιοι γιὰ στρατηγός ! — Οἱ ἐσωτερικὲς κολῶνες τοῦ Ἀρσάκειου — «Διὰ τὸν Ἑλληνικὸν λαόν».

Ο ὙΠΟΥΡΓΟΣ τῆς ρεκλάμας, ὁ κ. Στάης δηλ., μόλις καλονόηθις στὴν Ὑπουργικὴ πολιτρονὰ καὶ ἀμέσως ἀρχίνησεν νὰ ρήκνῃ τίς συνηθισμένους ρουκέτες του. Καὶ πρώτη ρουκέτα του, ποὺ καταδάμωσε δὲ μὲ δαύτην τίς φημερίδες, εἶταν τὸ ἔγγραφο ποὺ στείλει στὶς διάφορες ἐπιτροπὰς γιὰ τὰ διδακτικά βιβλία, δείχνοντας μὲ τρόπο σ' αὐτὴς πῶς πρέπει νὰ διορθώσουν τὴν ἀπόφασή τους καὶ νὰ διαλέξουν ἓνα βιβλίο, τὸ καλὸτερο, καὶ ὄχι νὰν ἀπορίψουν ὅλα, καθὼς κάμναν. Καὶ οἱ ἐπιτροπὲς ἀπαντήσανε, τὸ «Δὲν μπορούμε» καὶ ὁ κ. Στάης κάθισε σ' αὐτὰ του. Ἐμεινε ὅμως γιὰ τίς φημερίδες κρητικέλευθος καὶ μεταρρυθμιστῆς Ὑπουργός. Αὐτὸ ποὺ ζητοῦσε.

ΕΝΑΣ Ὑπουργός, ἀληθινὰ μεταρρυθμιστὴς, θὰ φρονόουναι ἔτσι : Ὁ ἄγραφος τίς ἐπιτροπὰς «Ἡ διαλέγετε ἓνα βιβλίο ἢ ὅσας πᾶς καὶ διορίζω καινούριους ἐπιτροπὲς καὶ τὸ διαλέγουν». Καὶ θὰν τίς διορίζε. Καὶ θὰ παρουσιαζότανε μεθ' αὐτοῦ στὴ Βουλὴ καὶ θάλεγε : «Τὸ καὶ τὸ ἀναγκάστηκε νὰ κάνω γιατί εἶδα μὲ τὰ μάτια μου καὶ πείστηκε πῶς οἱ κύριοι αὐτοὶ δὲ δουλέψανε μὲ συνείδησιν μὰ μὲ σφέρε, καὶ ἀπορίψανε ὅλα τὰ βιβλία γιὰ νὰ ματαιώσουν τὸ νόμο ποὺ ψήφισε ἡ Βουλὴ καὶ νὰ διαφεντίσουν τὰ μικροσυφροντά τους, τὰ μπικιλικά. Ἀ φέρθηκα ἄτημα, καταδικάστε με. Πάφτε με ἀπὸ Ὑπουργό, κρεμάστε με, ὅ,τι δέξο-λο θέλετε κάντε με».

νετικὰ ἀρματωλίκια ἴσα μὲ τὸ δέκατο ὄγδοον αἰῶνα. Ἀπὸ τότες πάλαι ἴσα μὲ τὸν Ἀγῶνα ἔχουμε Μοραττικὴ Κλεφτουριά, τότε στὰ ὄρη, τότε κρυμμένη σὲ χωρὶ καὶ σὲ χωρὶ, καὶ τότε τραβηγμένη στὰ Ἐφτάνησα ἢ στὴ Ρούμελη Ἀλλοτε πάλαι τοὺς ἀνταμώνουμε στὰρχοντικά τῶν Προεστώνων ὡς εἶδος Σωματοφύλακες

Καθε ἀρματωλίκι εἶχε, καθὼς γνωρίζουμε, καὶ τὸν Καπετάνιο του, καὶ ὁ Καπετάνιος τὸ Πρωτοπαλῆκαρό του. Ὅλοι οἱ ἄλλοι ὀνομαζόντανε Παληκαρία. Εἶτανε δύσκολα τοῦ Καπετάνιου τὰ χρέη. Ἐπρεπε νὰ τῆχη καλὰ καὶ μὲ Τούρκους καὶ μὲ Χριστιανούς. Ἐνα εἶδος διπλωματικῆς λοιπὸν εἶταν ἀναπόφραγχοι τότες, καὶ παράδειγμα τὰκόλουθο Τραγοῦδι τοῦ Στουρνάρη (1710).

Βουνά μου ἀπ' τ' Ἀσπροπόταμο, μὲ τὰ πολλὰ

[τὰ χιόνια

Τὰ χιόνια μὴν τὰ λυώσετε ὥσπου νὰρθοῦν καὶ τὰλλα, Τί ναι ὁ Στουρνάρης ἄρρωστος βαριά γιὰ νὰ πεθάνῃ, Κοι τοὺς γιατροὺς ἐκάλεσε νὰ τὸν ἀποφασίσουν, Κι ἀπὸ τὰ παληκαρία του ἐκάλεσε τὸν πρῶτο.

«Ἐλα, Φοντίλη, ἀνερφέ, καὶ πρωτοπαληκάρι,

Ἐλα κάθου στὰ γόνατα, Ἐλα κάθου σιμὰ μου.

Σ' ἀφίνω δέκα τὸ παιδί, τὸ μικροχαδεμένο,

Κι ἂν ἡ Βουλὴ τὸν καταδικάζει, θὰ σηκώνεταν ἀλά-καίρο τὸ Ἔθνος καὶ θὰ γκρέμιζε μὲ τίτις ἄτιμης καὶ ἀντι-πατριωτικῆς Βουλῆς.

Δὲν ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ κρητικέλευθος καὶ ἀπὸ ρεκλαματίζηδες Ὑπουργούς. Μᾶς χρειάζονται ἴσοι καὶ παληκα-ράδες. Κι ὁ κ. Στάης δὲ φαίνεται νὰναι τέτοιος.

★

ΣΤΟΥΣ «Καιροὺς» τῆς Τετάρτης (σελ. 4, στήλη 2) διαβάσαμε τὴν ἀκόλουθον εἴδησιν καὶ γρίβουμε ἄκόμα τὰ μάτια μας :

«Εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς κύκλους ἰγνώσθη, ὅτι δυσχέρεια ἀνεφύη εἰς τὸ ζήτημα τῆς προαγωγῆς τῶν ὑποψηφίων διὰ τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ καθ' ὅσον ὁ συνταγματάρχης κ. Λομπρίτης ἐδήλωσεν ὅτι δὲν δέχεται νὰ προαχθῇ θεωρῶν ὅτι δὲν εἶνε ἱκανὸς διὰ τὸν βαθμὸν τοῦτον».

Ρωμῶς καὶ νὰ μὴ δέχεται νὰ γίνῃ στρατηγός γιατί, λέει, δὲν εἶναι ἱκανός ; Μὴ χειρότερος ! Πάσι, ζυγώνει πιά τὸ τέλος τοῦ κόσμου !

★

ΤΟ ΑΡΣΑΚΕΙΟ διορθώνεται ἀπ' εἶω, ἀθρωπίζεται, ὁμορφαινεται, καὶ τὸ σπουδαϊότερο πέφτουν, κείνες αἱ φοβερὲς κολῶνες τοῦ ποῦ ντροπίζανε τὴν Ἀρχιτεκτονική.

Ἀπὸ μέσα ὅμως τὸ Ἀρσάκειο μένει τὸ ἔθιο. Ὁ κ. Μιστριώτης στὴ θέσιν του καὶ ὁ κ. Χατζηδάκης καὶ ὁ κ. Γαβδίκας καὶ τόσοι ἄλλοι κύριοι, κολῶνες δηλ. καὶ αὐτοὶ ἐσωτερικὲς ποὺ καθοῦνται στὴν ψυχὴ τῶν κοριτσιῶν καὶ τῇ βραχνίουν καὶ τὴν ἀσκημίζουν.

Καὶ δὲ βρίσκαται ἓνας Ὑπουργός νὰν τίς γκρεμίσει καὶ αὐτὲς τίς κολῶνες καὶ νὰ ἐξωραΐσει καὶ ἀπὸ μέσα τὸ Ἀρσάκειο !

★

ΚΑΛΑ καὶ ἄγρια ὅσα γράφει κάποιος στοὺς «Καιροὺς» γιὰ τὰ χάλια τοῦ ναυτικοῦ μας. Καὶ τὰ γράφει, λέει, ἀδιὰ τὸν Ἑλληνικὸν λαόν. Ποῦ τωστὸ καὶ αὐτὸ, ἀφοῦ εἰ «Ἑλ» ληνης Ὑπουργοὶ ἐνὶ ἀκούει ἀπὸ τίτις, δὲν ἰδρῶναι τ' αὐτί τους, καὶ πρέπει ὁ Ἑλλ. λαὸς νὰ τάκούσει καὶ ὁ Ἑλλ. λαὸς νὰ συγκινηθεῖ, ἀφοῦ ὁ Ἑλλ. λαὸς μὲ τὸν ἔθιο τὸν καὶ μὲ τὸ αἶμα του πλερώνει ὅλες αὐτὲς τίς μπερμπαντιὲς καὶ τίς κακοήθειες — γιατί μπερμπαντιὲς καὶ κακοήθειες καταγγέλλει ὁ κάποιος ποὺ γράφει στοὺς «Καιροὺς».

Νὰν τάκούσει λοιπὸν ὁ Ἑλληνικὸς λαός. Μὰ πῶς νὰν τάκούσει καὶ νὰν τὰ νιώσει ὅταν τοῦ τὰ λέπε σὲ μιὰ γλώσσα θασκάλικη, ψόφια, ἐξὴν ὀλωτοῦ σ' αὐτὸ του ; Μὲ τὰ εὐθεὺς ὡς δύο ἢ τρεῖς βολὰ βληθῶσιν καὶ μὲ τὰ ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη δὲ συγκινιέται ὁ Ἑλληνικὸς λαός. Μιλήστε του τὴ γλώσσα νὰν τὸν συγκινήσετε. Ἀλλωτῶτα, μὴ χαλνᾶτε ἄδικα τὸ χαρτί καὶ τὸ μελάνι. Οἱ Μιστριώτες ποὺ οἱ νιώθουν, ἔχουν ψυχὴ ἀπὸ περσί.

Τί ναι μικρὸ καὶ ἀνῆξερο, καὶ ἄρματα δὲ γνωρίζει. Νὰ μ' ἔχῃς ἔννοια τὰ χωριά καὶ τὸ καπετανλίκι, Οἱ γέροι θέλουν χάδεμα, καὶ οἱ ἀγάδες θέλουν ἄσπρα Κι ὁ καπετάνιος δόκιμος γιὰ νὰ τοὺς κυβερνήσῃ.

Μὲς δειχνεῖ αὐτὸ τὸ Τραγοῦδι καὶ γιὰτι ἄλλο. Πῶς τὰ Καπετανάτα εἶταν πολλὲς φορές κληρονομικά. Κ' ἔχουμε κάμποσα ἱστορικὰ παραδείγματα. Λόγου χάριν, τοὺς Μπουκοβαλέους, τοὺς Τσακίους, καὶ ἄλλους.

Ὡς τόσο μῆτε ὅλοι οἱ Κλέφτες συνηκολογήσανε μὲ τοὺς Τούρκους, μῆτε ὅλοι οἱ Ἀρματωλοὶ μείνανε πιστοὶ στὴν Ὀθωμανικὴ τὴν Κυβέρνηση. Βρίσκουμε Ἀρματωλοὺς ποὺ ὄχι μονάχα σμίγανε μ' ἐπαναστατικὰ κινήματα, παρὰ καὶ μόνοι τους βγαίνανε πόλεμο μὲ τοὺς Τούρκους. Κάποιες ἡ Τουργκία τοὺς ἐπίανε καὶ τοὺς περιμάζεψε, ἢ καὶ τοὺς ζεπάστρεψε κιόλας. Πολλὲς φορές ὅμως οἱ Ἀρματωλοὶ ξανασηκῶναν κεφάλι καὶ ἀνταχάζανε τὴν Κυβέρνηση καὶ τοὺς ἀνταγώνισαν πάλαι, καὶ ὁρίστε παράδειγμα.

Κάτου στοῦ Βάλτου τὰ χωριά  
Ξερόμερο καὶ σ' Ἀγραφα,  
Καὶ στὰ πέντε βελάνια,  
Βάλτε μπρέ, νὰ ποῦμε ἀδέρφια !



P. CHR. ASBJOERNSEN

## Ο ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ \*

Σάν ανέθηκε στην κάμαρά του τὸ βράδι καὶ δὴ γήθηκε τὸ τί συνέθηκε, τί τοῦ εἶχε πεῖ ἡ βασιλοπούλα, καὶ τὸ ψαλίδι ποῦ ἔπρεπε νὰ φυλάξῃ, ὁ σύντροφος τὸν ρώτησε :

— Τὸ ἔχεις λοιπὸν τὸ ψαλίδι ποῦ σοῦ ἔδωσε ;

Τὸ γύρισε ψάχνοντας σ' ὅλες τὶς τσέπες του, μὰ τὸ ψαλίδι ποῦθεν δὲν εἶχανε καὶ ὁ νιὸς δὲν ἤξερε τί νὰ κάμῃ, σάνε βεβαιώθηκε πὼς δὲν τὸ εἶχε πιά.

— Καλὰ, καλὰ, μὴ φοβάσαι, πάω νὰ δῶ μπᾶς καὶ μπορέσω νὰ σοῦ τὸ φέρω, εἶπε ὁ σύντροφος.

Καὶ κατέβηκε στὸ στάβλο. Ἐκεῖ στεκόταν ἕνας πελώριος τράγος, ποῦ εἶχανε τῆς βασιλοπούλας, καὶ ὁ τράγος αὐτὸς γρηγορώτερα μπόραγε νὰ πετᾷ στὸν ἀγέρα παρὰ νὰ περπατῇ στὴ γῆ. Παίρνει τότε τὸ σπαθὶ τῶν τριῶν ἀδερφάδων, τοῦ κατέβασε μιὰ ἀνάμεσα στὰ κέρατα καὶ ρώτησε :

— Πότε θὰ πάῃ ἡ βασιλοπούλα νὰ βρῇ τὸν ἀγαπητικὸ τῆς ἀπόψε ;

Ὁ τράγος ἔβγαλε τρομερὸ μούγκρισμα καὶ εἶπε πὼς δὲν μποροῦσε νὰ τοῦ τὸ πῇ, μὰ σάν ἀρπάξε καὶ δευτέρη σπαθιά, εἶπε πὼς ἡ βασιλοπούλα θὰ πηγαινε στὶς ἐντεκα. Ὁ σύντροφος φόρεσε τὸ καπέλλο τῶν τριῶν ἀδερφάδων καὶ ἀφοῦ μ' αὐτὸ γένηκε ἀνιδωτος, τὴν περίμενε νῆρθη. Τότε κείνη πῆρε τὸν τράγο, τὸν ἔτριψε μὲ μιὰ ἀλοιφή ποῦ εἶχε μέσα σ' ἕνα μεγάλο κέρατο καὶ τοῦ εἶπε : « Ἀψηλά, ἀψηλά, πάνω ἀπὸ τὴ σκεπὴ καὶ τὸ καμπαναριὸ τῆς ἐκκλησίας, ἀπάνω ἀπὸ στεριὲς καὶ θάλασσες, πάνω ἀπὸ κάμπους καὶ βουνά, στὸν ἀγαπητικὸ μου ποῦ μ' ἀπαντᾷ ἀπόψε ! » Τὴν ὥρα ποῦ ξεκίνησε ὁ τράγος, ὁ σύντροφος πετάχτηκε μὲ δύναμη πάνω στὴ ράχη του καὶ μὲ μιὰς φύγανε σάν ἀγέρας· τὸ ταξίδι δὲν ὑπῆρξε μακρινό. Φυσικὰ φτάσανε σ' ἕνα βουνό· ἡ βασιλοπούλα χτύπησε καὶ μπήκανε μέσα· βρήκανε τὸ δράκο τὸν ἀγαπητικὸ τῆς.

— Νὰ ποῦ ἦρθε καὶ ἄλλος γαμπρὸς τοῦ εἶπε κείνη, ποῦ θέλει νὰ μὲ πάρῃ κ' εἶναι καὶ τοῦτος νέος καὶ ὁμορφος· μὰ ἐγὼ δὲ θέλω ἄλλον ἀπὸ ἐσένα, ξακολούθησε χαϊδεύοντας τὸ δράκο τοῦ βουνοῦ. Τότε τὸν ἔβαλα σὲ μιὰ δοκιμὴ : νὰ τὸ ψαλίδι ποῦ ἔπρεπε νὰ μοῦ φυλάξῃ, φυλάξέ το ἐστὶ τώρα !

\* Ἡ ἀρχὴ τοῦ στὸν ἀριθμὸ 302.

Ἐκεῖ 'ναι οἱ Κλέφτες οἱ πολλοί  
Ὅλοι ντυμένοι στὸ φλουρί !  
Κάθονται καὶ τρών καὶ πίνουν,  
Καὶ τὴν Ἄρτα φοβερίζουν.  
Πιάνουν καὶ γράφουν μιὰ γραφή,  
Χέζουν τὰ γένεια τοῦ Καδῆ.  
Γράφουνε καὶ στὸ Κομπότι,  
Προσκυνοῦν καὶ τὸ Δεσπότη.  
Μπρὸς Τοῦρκους, κάμντε καλά,  
Γιατὶ σὰς καίμε τὰ χωριά,  
Γλήγορα τ' ἀρματωλίκι,  
Γιατὶ ἐρχόμαστε σὰ λύκοι.

Ἔτσι καὶ ὁ Γιάνης ὁ Μπουκοβάλας ἔπιασε τ' ἀρματωλίκι τῶν Ἀγράφων.

Νᾶμουνα πετροπέδωκα στὰ πλάγια τοῦ Πετρίλου,  
Νὰ σκόνημουν τὰ ποταχὰ, δυὸ ὥρες νὰ ἐξημερώσῃ.  
Ν' ἀκούσθῃμαι τὸν πόλεμο, πὼς πολεμοῦν οἱ Κλέφτες,  
Οἱ Κλέφτες, οἱ Ἀρματωλοί, καὶ ὁ Γιάνης Μπουκοβάλας.

Κι ὅταν ὁ ἴδιος ὁ Μπουκοβάλας ἔπιασε τοὺς Τούρκους καὶ μάζεψε τοὺς ἀνθρώπους του,

Μὲς στὴν Ὁξιά ἐξημέρωσε τὰ κόλια νὰ μοιράσῃ,  
Κ' οἱ Ἀγγραφιώτες ἔστειλαν δέκα Κοτζαμπασήδες,  
Τοῦ φέραν τὸ μορσαλὲ σ' ὅλο τὸ βιλαέτι.

Καὶ γελάσανε μαζί μὲ τὴν καταφρόνια, σὰ νὰ βλέπανε τὸν κακόμοιρο νιὸ δεμένον στὸν τροχὸ νὰ βασανίζεται.

— Ναί, θὰ τὸ φυλάξω, θὰ τὸ κρύψω καλὰ καὶ θὰ κοιμηθῶ στὴν ἀγκυλιὰ τῆς ἀγαπητικίᾶς μου, τὴν ὥρα ποῦ οἱ κοράκοι θὰ τρῶνε τὰ σπλάχνα τοῦ παιδιοῦ αὐτοῦ, εἶπε ὁ δράκος.

Κ' ἔβαλε τὸ ψαλίδι μέσα σὲ σιδερένιο σεντούκι μὲ τρίδιπλη κλειδαριὰ· μὰ τὴ στιγμὴ ποῦ ἀφῆκε τὸ ψαλίδι, τὸ πῆρε ὁ σύντροφος. Κανένας ἀπὸ τοὺς δυὸ τοὺς δὲν μποροῦσε νὰ τὸν εἶδῃ, γιὰτὶ φοροῦσε τὸ καπέλλο τῶν τριῶν ἀδερφάδων· ὁ δράκος ἔκλεισε τὸ σεντούκι μὲ δίχως τίποτα μέσα, κ' ἔκρυψε τὰ κλειδιά μὲς στὴν τρύπα ἐνὸς δοντιοῦ του, καμωμένη τεχνικὰ σάν ποῦ ξέρονε οἱ δράκοι.

— Θὰ δυσκολευτῇ κάμποσο γιὰ νὰ τὸ βρῇ ἐδῶ, εἶπε.

Ἐπειδὴς εἶχανε περασμένα μεσάνυχτα, γύρισε σπῆτι τῆς. Ὁ σύντροφος ἀνέθηκε πάνω στὸν τράγο μαζί τῆς καὶ δὲν ἀργήσανε πολὺ στὸ δρόμο.

Στὸ τραπέζι μὲ τὴν αὔριο καλίσανε πάλι τὸ νιὸ γιὰ νὰ φάνε μαζί· ἀλλ' ἡ βασιλοπούλα ἔκαμε κάτι στραβομουτσουριάσματα καταφρονετικά, κ' εἶχανε τόσο ὁμορφὴ καὶ περήφανη, ποῦ δὲν καταδέχονταν οὔτε νὰ κοιτάξῃ πρὸς τὸ μέρος τοῦ νιοῦ. Σάν ἀποφάγανε, πῆρε γιορτερὴ ὄψη, γένηκε γλυκιὰ σὰ μέλι καὶ ρώτησε :

— Ἐχεις λοιπὸν, τὸ δίχως ἄλλο, τὸ ψαλίδι ποῦ σὲ παρακάλεσα χτὶς βράδι νὰ φυλάξῃς ;

— Μάλιστα τὸ ἔχω, νὰ το, εἶπε ὁ νιὸς καὶ τὸ σήκωσε ἀψηλά στὸν ἀγέρα καὶ τὸ ἀφῆκε νὰ πέσῃ πάνω στὸ τραπέζι ποῦ σείστηκε.

Ἡ βασιλοπούλα καὶ στὸ πρόσωπό τῆς ἂν τῶρι-χαν, τόσο δὲ θὰ θύμωνε ὅσο θύμωνε τώρα. Μὰ δὲν τὰ πόδεψε, μόνε πῆρε γρήγορα χαρούμενη ὄψη κ' εἶπε τρυφερὰ καὶ χαϊδευτικά.

— Ἀφοῦ φυλάξες τόσο κλά τὸ ψαλίδι μου, δὲ θὰ σοῦ εἶναι δύσκολο νὰ φυλάξῃς τὸ κουδᾶρι μου μὲ τὴ χρυσὴ κλωστή, καὶ νὰ φροντίσης νὰ μοῦ τὸ ξαναφέρῃς αὔριο τὴν ὥρα τοῦ τραπεζιοῦ· μὰ σὰ δὲν τὸ ἔχῃς, θὰ χάσῃς τὴ ζωὴ σου καὶ θὰ καταδικαστῇ, εἶναι νόμος.

Αὐτὸ δὲν εἶναι καὶ πολὺ δύσκολο, στοχάστηκε ὁ νιὸς· πῆρε τὸ κουδᾶρι μὲ τὴ χρυσὴ κλωστή καὶ τὸ ἔχωσε μέσα στὴν τσέπη του. Ἀλλὰ κείνη ἄρχισε πάλι νὰ παίζῃ καὶ νὰ χωρατεύῃ μαζί του, ποῦ ὁ νιὸς ξέχασε καὶ νοῦ καὶ κουδᾶρι καὶ πάνω στὸ με-

θύσει τῆς τρελλῆς χαρᾶς τοὺς καὶ στὸ ἐρωτικὸ ξεφάντωμά τους, τοῦ τὸ ἔκλειψε κ' ὕστερα τὸν καλὴ-νύχτισε.

Ὅταν ἀνέθηκε στὴν κάμαρά του καὶ δηγήθηκε τὰ ὅσα εἶχανε καὶ κάμανε, ὁ σύντροφος τὸν ρώτησε :

— Ἐχεις λοιπὸν τὸ κουδᾶρι μὲ τὴ χρυσὴ κλωστή ποῦ σοῦ ἔδωκε ;

— Μάλιστα τὸ ἔχω, εἶπε ὁ νιὸς κ' ἔβαλε τὸ χέρι του στὴν τσέπη ποῦ τὸ εἶχε βάλει· μὰ τίποτα, τὸ κουδᾶρι ἔλειπε καὶ ὁ νιὸς ἄρχισε πάλι νᾶνυσυχῇ μὴ γνωρίζοντας τί θάποινότανε.

— Καλὰ, καλὰ, μὴ φοβάσαι καὶ θὰ προσπαθῶ νὰ τὸ πάρω, εἶπε ὁ σύντροφος· παίρνει τὸ σπαθὶ καὶ τὸ καπέλλο, πᾶει σ' ἕνα σιδερεῶ καὶ τοῦ λείει νὰ προστέσῃ διακόσες ὀκάδες σίδερο στὸ σπαθὶ του. Κατόπιν ἦρθε στὸ στάβλο, κατέβασε τοῦ τράγου ἀνάμετα στὰ κέρατά του μιὰ σπαθιά, ποῦ τὸν ἔκαμε νὰ πηδήξῃ ὁλότορος καὶ ρώτησε :

— Τί ὥρα ἡ βασιλοπούλα θὰ πάῃ νὰ βρῇ τὸν ἀγαπητικὸ τῆς ἀπόψε ;

— Τὰ μεσάνυχτα, εἶπε ὁ τράγος.

Ὁ σύντροφος φόρεσε τὸ καπέλλο τῶν τριῶν ἀδερφάδων καὶ περίμενε. Ἡ βασιλοπούλα ἔφτασε τρεχάτη μὲ τὸ κέρατο τῆς ἀλοιφῆς κ' ἔτριψε τὸν τράγο. Ὑστερα τοῦ εἶπε σάν τὴν πρώτη φορὰ : « Ἀψηλά, ἀψηλά, ἀπάνω ἀπὸ τὴ σκεπὴ καὶ τὸ καμπαναριὸ τῶν ἐκκλησιῶν, πάνω ἀπὸ στεριὲς καὶ θάλασσες, πάνω ἀπὸ κάμπους καὶ βουνά, στὸν ἀγαπητικὸ μου ποῦ μ' ἀπαντᾷ στὸ βουνὸ ἀπόψε ! »

Τὴ στιγμὴ ποῦ ξεκίνησε ὁ τράγος, ὁ σύντροφος πῆδηξε πάνω στὴ ράχη του καὶ φύγανε μὲ μιὰς σάν ἀγέρας. Σὲ λίγο φτάσανε στὸ βουνὸ τοῦ δράκου, καὶ ἀφοῦ χτύπησε κείνη τρεῖς φορές, μπήκανε μέσα καὶ βρήκανε τὸν ἀγαπητικὸ τῆς, τὸ δράκο.

— Πὼς φυλάξες τὸ ψαλίδι ποῦ σοῦ εἶχα δώσει χτὶς, ἀγάπη μου ; εἶπε ἡ βασιλοπούλα. Ὁ γαμπρὸς τὸ εἶχε καὶ μοῦ τὸ ἔδωσε πίσω.

Ὁ δράκος ἀποκρίθηκε πὼς αὐτὸ εἶχαν ὁλότελα ἀδύνατο, γιὰτὶ κείνος τὸ εἶχε κλεισμένο μέσα σὲ σιδερένια κκσα μὲ τρίδιπλη κλειδαριὰ κ' εἶχε κρυμμένο τὸ κλειδί μέσα στὴν τρύπα τοῦ δοντιοῦ του· ἀλλ' ἡ κάσα ἀνοίχτηκε καὶ ψάχτηκε καὶ τὸ ψαλίδι μέσα δὲν εἶχανε. Ἡ βασιλοπούλα τοῦ δηγήθηκε πὼς εἶχε δώσει στὸ γαμπρὸ τὸ κουδᾶρι τῆς μὲ τὴ χρυσὴ κλωστή, μὰ τί νὰ κάμουν ἀφοῦ ξέρε καὶ τοὺς παίζει τέτλια παιχνίδια ;

— Νὰ το, εἶπε, τοῦ τὸ πῆρα πίσω πάλι.

αὐτὲς ὀνομασίες, καθὼς γίνεται π.χ. στ' ἀκόλουθο τὸ γνωστὸ τραγοῦδι.

Ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίσαβος, τὰ δυὸ βουνὰ μαλλώνουν.  
Γυρίζει ὁ γέρος Ὀλυμπος καὶ λέει τοῦ Κίσαβου.  
Μὴ μὴ μαλλώνῃς, Κίσαβε κοιταροπατημένε,  
Ἐγὼ 'μαι ὁ γέρος Ὀλυμπος στὸν κόσμον ἐκονομαμένος  
Ἐγὼ σοφάντα δυὸ κορφὲς κ' ἐξήντα δυὸ βρουσοῦλες,  
Πᾶσα βρύση καὶ φλάμπουρο, παντοῦ κλαδὶ καὶ κλέφτης  
Καὶ στὴν ψηλὴ μου τὴν κορφὴ αἰτὸς εἶν' καθισμένος,  
Ὅπου κροτάει στὰ νύχια του κεφάλι ἀντρεϊωμένου.

— Κεφάλι, τί 'ναι πῶκαμες κ' εἶσαι κοιματισμένο ;

Φάγε, πουλὶ, τὰ νύχια μου, φάγε καὶ τὴν ἀντρεία μου

Νὰ κάμῃς πῆχτὴ τὸ φτερό καὶ πιδαμὴ τὸ νύχι.

Στὸ Λοῦρο, στὸ Ξερόμερο ἀρματωλὸς ἐστάθην,

Στὰ Χάσια καὶ στὸν Ὀλυμπο δώδεκα χρόνους κλέφτης

Ἐξήντα ἀγάδες σκότωσα κ' ἔκαψα τὰ χωριά τους.

Κι ὅσους στὸν τόπο ἀφῆσα καὶ Τούρκους καὶ Ἀρ-

[βανίτες,

Εἶναι πολλοί, πουλάκι μου, καὶ μετρημὸ δὲν ἔχουν

Τώρα ἦρθε κ' ἡ ἀράδα μου στὸν πόλεμο νὰ πέσῃ.

Δὲ μὰς ἔμεινε τόνομα τοῦ Ἀρματωλοῦ αὐτοῦ

ποῦ τὸ νεκρὸ του κεφάλι δηγιέται τοὺς δημητικούς

του ἡρωϊσμούς· στὴν ἀπάνω κότμο Μὰς ἔμεινε ὅμως

τόνομα τοῦ Νικολοῦ τοῦ Τζιοβάρρα, ποῦ ἂν πρέπη

Ὁ Περραιῶς μάλιστα μὰς δίνει καὶ ἄλλα ξακουστά ὀνόματα Ἀρματωλῶν ποῦ χτυπήσαν καὶ διώξαν τοὺς Τούρκους, καὶ φυλάξανε τ' Ἀρματωλίκα του; λεύτερα. Ὁ Καπετὰν Ζήτρος στὴν Ἐλασσώνα, ὁ Τόσκας στὰ Γραβενά, ὁ Καραλῆς στὸν Ὀλυμπο, ὁ Μπλαχάβας στὰ Χάσια, ὁ Μακρυθανάσης καὶ ὁ Μακροπούλιος στ' ἐκπάρτητα χωριὰ τοῦ Κίσαβου, ὁ Καρακίτσος στὸ Καρπενήσι, ὅλοι εἰ κείνοι οἱ πρόδρομοι τοῦ ἰθνηκοῦ Σηκωμοῦ, ὅσοι εἰ ἀποβλέπανε σὲ ντόπια κέρδη καὶ σ' ἀτομικὰ συμφέροντα, ὅμως εὐεργετήσανε ἡρωϊκὰ τὸν τόπο τους, μὲ τὸ νὰ τοῦ δείξανε τὸ δρόμο μονάχα. Ἀναγκάσανε τὴν Κυβέρνηση ὅχι μονάχα νὰ τοὺς ἀναγνωρίσῃ ὡς καὶ νὰ τοὺς ἀφίηθαι πολλὰς φορές λεύτερους, μὰ καὶ συμμάχουσιν αὐτοὺς κάμνῃ, καθὼς ἔκαμε στ' Ἀληπασάδικα τὰ σεφέρια, ποῦ πῆγανε κάμποσοι δικοὶ μας καὶ τοὺς βοηθήσανε ἐναντίον τοῦ Ἀληπασά.

Ὡς τόσο ἡ Πύλη τοὺς στραβομάτιαζε πάντα, καὶ πολὺ συχνότερες εἶχανε οἱ μάχητες μεταξύ Ἀρματωλῶν καὶ Τούρκων παρὰ οἱ συμμαχίες. Ὅτε καθὼς οἱ Κλέφτες γινόντανε Ἀρματωλοὶ ἔτσι κ' οἱ Ἀρματωλοὶ καταντούσανε πάλι Κλέφτες, καὶ αὐτὸ μὰς ξηγᾷ τὴ σύχνη ποῦ γινότανε μὲ τίς δυὸ

«Ο δράκος στενοχωρήθηκε· συλλογιστήκανε για μία στιγμή κι άποφασίσανε νάνάψουνε φωτιά μεγάλη και νά κάψουνε τὸ κουδάρι· ἔτσι θά εἴτανε σίγουρο πὼς δὲ θά μπερούσε νὰ τὸ βρῇ. Τὴν ὥρα ποὺ τὸρίξε κείνη στὴ φωτιά, ὁ σύντροφος παραφύλαξε τὴν κίνηση καὶ τὸ πῆρε, δίχως κανέναν ἀπὸ τοὺς δυὸ τοὺς νὰ τονέ στοχαστῇ, γιατί φόραγε τὸ καπέλλο τῶν τριῶν ἀδερφάδων. Ἡ βασιλοπούλα ἔμεινε λιγάκι μὲ τὸ δρᾶκο καὶ τὰ ξημερώματα γύρισε σπῆτι τῆς· ὁ σύντροφος καθάλισκε τὸν τράγο μαζί της καὶ γυρίσανε πολὺ γρήγορα.

«Ὅταν ὁ νιὸς καλέστηκε πάλι στὸ βασιλικὸ τράπεζι, ὁ σύντροφος τοῦ εἶχε δοσμένο τὸ χρυσὸ κουδάρι. Ἡ βασιλοπούλα εἶταν' ἀκόμα πρὶν ὁμορφὴ καὶ πρὶν περήφανη ἀπὸ τὴν προηγουμένη μέρα· σὰν ἀποφάγανε, ἔσφιξε γερὰ τὰ χεῖλιά της καὶ τοῦ εἶπε:

— Δὲ θά μὲ δώσης πίσω τὴ χρυσή μου κουβαρίστρα πού σοῦ ἔδωσα χτές βράδι νὰ φυλάξης;

— Μάλιστα, εἶπε ὁ νιός, νὰ σοῦ τὴ δώσω νὰ τὴν. Καὶ τὴν ἔριξε πάνω στὸ τραπέζι, πού σείστηκε δάκαίρει, καὶ ὁ βασιλεὺς πετάχτηκε δρόμος ἀπὸ τὴ θέση του.

Ἡ βασιλοπούλα γέννηκε κίτρινη σὰν τὸ νεκρό, μὰ σὲ λίγο ξαναβρῆκε τὸ μαργιόλικό καὶ ἱρωτικό χαμόγελό της καὶ τοῦ εἶπε πὼς εἴτανε πολὺ ἔξυπνος καὶ πιτῆδειος· τώρα μονάχα μιά μικρὴ δοκιμὴ τοῦ ἀπόμεινε: σὰν εἶσαι ἀρκετὰ ἔξυπνος πού νὰ μὲ φέρης αὐρὴν τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ, τὸ πρᾶμα πού ἔχω στὸ νοῦ μου, θά μὲ στεφανώθῃς καὶ θά εἶμαι πιά δική σου», εἶπε.

Ὁ νιὸς πίστεψε τὸν ἑαυτοῦ του καταδικασμένο, γιατί τοῦ φαινόταν' ἀδύνατο νὰ μαντέψῃ ποτὲς τί συλλογιότανε κείνη καὶ ἀκόμα πρὶν ἀδύνατο νὰ τῆς τὸ προμηθεύῃ καὶ σὰν γύρισε στὴν κάμαρά του δὲν ἔβρισκε τρόπο γιὰ νὰ συχάσῃ. Ὁ σύντροφος τοῦ εἶπε πὼς μπορούσε νὰ μείνῃ ἡσυχος, γιατί τὰ πρᾶματα θά τοῦ ἐρχόντανε βολικά καθὼς τίς δυὸ πρῶτες φορές, καὶ ὁ νιὸς στὸ τέλος πῆρε θάρρος καὶ πλάγιασε γιὰ νὰ κοιμηθῇ.

Τότες ὁ σύντροφος ἔτρεξε βρῆκε τὸ σιδερά καὶ τοῦ εἶπε νὰ βάλῃ τετρακόσες οὐκάδες σίδερο στὸ σπαθί του, καὶ ἀφοῦ τοῦ τὸ ἔκαμε αὐτό, ἦρθε στὸ στάβλο καὶ κατέβασε τοῦ τράγου ἀνάμεσα στὰ κέρατα μιά σπαθιά, πού τὸν ἔκαμε νὰ πεταχτῇ ἀπὸ τὸν ἑνα τοῖχον στὸν ἄλλον.

— Πότε ἡ βασιλοπούλα θά πάῃ νάνταμῶσθ τὸν ἀγαπητικό της ἀπόψε; ρώτησε.

«Ἐδῶ νὰ πιστέψουμε τὸν Περραιβό, νίκησε τοὺς Τούρκους τῆς Ἡπειροῦς ἀπερπατώντας μὲ τὰ φλάμπουρά του». Ἀρματωλὸς λοιπὸν μαζί καὶ Κλέφτης μᾶς παρστανεῖται καὶ ὁ Τζιοβάρης στ' ἀκόλουθο τραγοῦδι τοῦ δέκατου ἑβδομοῦ αἰῶνα.

«Δάλης, κοῦκκε, λάλησε, λάλα. κατμένο ἀηδόνι,  
Λάλα κα' ἐὸν ἀγοπέλαγο πού πλένε τὰ καράβια,  
Ρωτᾷτε γιὰ τὸ Νικολό, τὸ Νικολό Τζιοβάρη,  
Ποῦταν στὸ Λοῦρο ἀρματωλός, πού Καρπενήσι  
[κλέφτης, κτλ.]

Δύσκολο λοιπὸν νὰ ξεχωρίσῃς Ἀρματωλὸ ἀπὸ Κλέφτη. Εἴτανε Κλέφτικη καὶ τῶνε δυῶν ἡ ζωὴ. Καὶ τί παραξένο, ἀφοῦ πρῶτο, καθὼς εἶδαμε, ὁ Κλεφτισμὸς αὐτὸς καινούριο πρᾶμα δὲν εἴτανε παρ' ἄκμαζε στὰ ἴδια περίπου βουνὰ καὶ σὲ πρὶν κλασσικούς καιρούς. Δεύτερο καὶ πρὶν σπουδαῖο, οἱ νεώτεροι αὐτοὶ Κλέφτες, ἀναγκασμένοι καθὼς εἴτανε πάντα νὰ φυλάζονε σὲ στεῖρους καὶ ἄγονους τόπους, ἔτοιμοι πάντα νὰλλάζονε λημέρια, πάντα μὲ τὸ σπαθί στὸ χέρι καὶ μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα, ἀπὸ πού ἄλλοι μπορούσανε νὰ ζήσουνε παρ' ἀπὸ τὴν ἀρπαγὴ; Πού νὰ βροῦνε θροφὴ παρ' ἀπὸ τάρνι καὶ τὰ γίδια τῶν Μπέηδων καὶ τῶν Ἀγάδων πού χαιρόν-

— Στὴ μιά, μούγκρισε ὁ τράγος.

Τὴν εἰπωμένη ὥρα, ὁ σύντροφος περίμενε στὸ στάβλο φορώντας τὸ καπέλλο τῶν τριῶν ἀδερφάδων γιὰ νὰ μὴ φαίνεται, καὶ ἀφοῦ ἡ βασιλοπούλα ἔτριψε μὲ τὴν ἀλοιφὴ τὸν τράγο καὶ τοῦ εἶπε κατὰ τὴ συνήθειά της νὰ πετάξῃ ἀνάερα στὸν ἀγαπητικό της, πού τὴν περίμενε στὸ βουνό, ξαναπετάξανε πάλι μὲ τὸ σύντροφο καθάλα στὴ ράχη· ἀλλ' αὐτὴ τὴ φορὰ δὲν εἶχε λαφρὶ τὸ χέρι του, γιατί χτύπαγε τὴ βασιλοπούλα μιά ἀπὸ δῶ μιά ἀπὸ κεῖ, ὥς πού τὴν καταζάλισε. Φτάσανε στὴν ἀκρὴ τοῦ βουνοῦ, χτύπησε κείνη τὴν πόρτα, τοὺς ἀνοίχτηκε, καὶ μπήκανε μέσα στοῦ ἀγαπητικοῦ της.

Ἐδῶ τοῦ παραπονίθηκε, ἀναστίναζε βαθιά, δὲν ἔξερε γιατί εἴτανε τόσο κακοδιάθετη. Τί ἄσχημο ταξίδι! σὰ νὰ τὴ χτύπαγε κάποιος σὰ νὰ χτύπαγε τὸν τράγο, καὶ βέβαια θά εἴτανε κίτρινη καὶ θά εἶχε μελανάδες σ' ὅλο της τὸ κορμί, τόσο κοπιастικό εἴτανε τὸ ταξίδι· κατόπι δηγήθηκε πὼς ὁ γαμπρὸς τῆς εἶχε δώσει πίσω τὴν κουβαρίστρα μὲ τὸ χρυσὸ νῆμα· μὰ πὼς κατάφερε νὰ τὴν πάρῃ, μῆτε κείνη μῆτε ὁ δράκος δὲν μπορούσανε νὰ φανταστούνε.

— Μὰ ξέρεις τί συλλογίστηκε; ρώτησε κείνη.

«Ὅχι, ὁ δράκος δὲν μπορούσε βέβαια νὰ τὸ ξέρῃ

— Ἐ λοιπόν, τοῦ εἶπα πὼς αὐρὴν τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ ἔπρεπε νὰ μὲ φέρῃ τὸ πρᾶμα πού ἔχω στὸ νοῦ μου καὶ τὸ πρᾶμα αὐτό εἴτανε τὸ κεφάλι σου. Ἀγάπη μου, πιστεύεις πὼς θά μὲ φέρῃς νὰ μὲ τὸ προμηθεύῃ; εἶπε ἡ βασιλοπούλα χαϊδεύοντας τὸ δρᾶκο.

— Δὲν τὸ πιστεύω, εἶπε ὁ δράκος καὶ ἄρχισε νὰ γελά καὶ νὰ κακανίζῃ σὰ χωριάτης· καὶ οἱ δυὸ τοὺς ὁ δράκος καὶ ἡ βασιλοπούλα συλλογιότανε πὼς ὁ νιὸς θά δενότανε στὸν τροχὸ καὶ οἱ κοράκοι θά τοῦ βγάζανε τὰ μάτια πρὶν κατορθώσῃ νὰ τῆς φέρῃ τὸ κεφάλι τοῦ δράκου.

(Στᾶλλο φύλλο τελώνει)

ΔΗΜΟΣ ΜΙΤΤΛΗΝΟΣ

## ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

I

Σβήσαν τὰ κάρβουνα στὸ τζάκι,  
Καὶ σκοτεινὰ μεγάλη ἐχούθη·  
Τὸν κλώσθη τόλιξε ἡ γριὰ μας  
Καὶ τὸ μικρὸ μας ἐκοιμήθη.

τανε κάθε βοσκοτοπιὰ, κάθε λιβάδι, χωράφι ἢ περὶβόλι; Κατεβαίνανε μάλιστα ὡς σὰ χωριὰ καὶ ὡς τοὺς πύργους, καὶ ἀφοῦ ἀρπάζανε τοὺς ἀληθινούς κλέφτες, τοὺς Μπέηδες, τοὺς φέρνανε στὰ βουνὰ καὶ τοὺς φυλάγανε ὥσπου νὰρθοῦνε τὰ λύτρα. Καὶ καθὼς εἶπαμε, δὲν ἀφίνανε μῆτε τοὺς Χριστιανούς, τοὺς κλέφτες τῆς τιμῆς τῆς πατρίδας τοὺς, πού προτιμούσανε τὴν προστασία τοῦ τύραννου ἀπὸ τὰ κακοπάθια τῆς βουνήσιας ζωῆς, πού δὲν ἀνεβρίνανε νὰ συνεδέσθουνε τύχες καὶ μέλλοντα μὲ τάντρειωμένα τὰ δέξινά τους, γιὰ νὰ ταχύνουνε τὸ πῆξιμο τοῦ Ἐθνους· σὲ μιὰν ἀχώριστη καὶ ἀδάμαστη δύναμη.

Τὴ ζουγραφίζει, ἄς εἶναι καὶ μὲ μιά λέξη, καὶ αὐτοῦν τὴ δουλοπρεπὴν τὸ Τραγοῦδι τοῦ Ἀρματωλοῦ τοῦ Λιθίνου (τέλει τοῦ δέκατου ἑβδομοῦ αἰῶνα).

Σὲ σένα, Μῆτρο μου γαμπρέ, σταθούλα ψυχογιέ μου,  
Ἀφίνω τὴ γυναῖκα μου, τὸ δόλιο μου τὸ Γιῶργη,  
Ποῦναι μικρὸς γιὰ φαμελιά, καὶ ἀπ' ἄρματα δὲν ἔξερε.  
Καὶ σὰ διαβῇ τὰ δεκαννὰ, καὶ γίνῃ ποληκάρη,  
Ἐλάτε νὰ ξεθάψετε τὰ δόλια τάρματά μου,  
Ποῦ τᾶχωσα στὴν Ἐκκλησίᾳ μέσα στὸ Ἅγιο Βῆμα,  
Νὰ μὴ τὰ πάρουν τὰ σκυλιὰ καὶ Τούρκο-Κωσταντινάκης

Ὡστε Τούρκο-Κωσταντάκης καὶ Τούρκοι ἐνα

Ἐνα βιβλίο πού κρατοῦσα  
Ἀπὸ τὰ χέρια ἔπρεσε χάμουν,  
Τῆς γάτας στράψανε τὰ μάτια  
Ποῦ ἦρθε νὰ γλυφτῇ σιμά μου.

Ὁ κύρης μας ἀπὸ τὸ μνημό  
Ἦρθε κρυφὰ στὴν κάμαρά μας  
Νὰ μᾶς φιλήσῃ. Ἀυπημένα  
Ἐτρίξε κάπιο κόνισμά μας.

II

Τῆς ἀγχιπητῆς Δίας Ἀλεξάντρας Παπαδόσκου

Τὸ μαγικὸ νηοῦνι, πού πηγαίναμε  
Οἱ δυὸ κάθε βραδυὰ μαζί  
Στὸν ἄμμο του νὰ δειροπλάσουμε  
Μιά χρυσογάλανη ζωή.

Τὸ μαγικὸ νηοῦνι μας ἐχάθημε!  
Τώρα ποτὲς πιά δὲ θά πᾶμ' ἐκεῖ  
Στὸν ἄμμο του νὰ δειροπλάσουμε  
Τὴ χρυσογάλανη ζωή.

III

Στοῦ χωραφιοῦ τὴν ἄκρᾳ τὰ δέντρα φυτεμένα  
Στὸ δρομαλάκι τὰ κλαδιὰ γέρουνε φορτωμένα  
Ἀπὸ τ' ἀφράτα ὀπωρικά. Γιὰ δέτα μᾶς καινοῦνε.  
Τώρα λείπουν οἱ φύλακες καὶ μάτια δὲ θά δοῦνε  
Τὰ χέρια σὺν τὰ κόφτουνε γοργὰ, γοργὰ, κλεφτάτα!  
Κ' ἐσύ, καλή μου, τὴ λευκὴ ποδιὰ σου πάνω κρᾶτα  
Νῦν τὴ γιομίσω. Κ' ἔπειτα σὸ σπῆτι οὐ γυροῦμε  
Στοῦ νοικοκύρη των τὴ γιὰ νῆν' τὰ γλυκοφιλοῦμε.

Σμύρνη VI 108

ΤΩΝΗΣ ΧΡΗΣΤΙΑΝΗΣ

## Ἡ Κοινὴ Γνώμη

### Ο ΖΟΥΡΑΟ ΜΑΝΤΥΑΣ

Φίλε «Νουμά».

Θὰ διάβασες στὶς ἐφημερίδες τί βρισκίς εἶπε ὁ Μιστριώτης γιὰ τὸν Κρουμπάχερ τώρα τελευταῖα ἰ-  
ζαίτίας τῶν 500 δρ. πού ἀρνήθηκε τὸ Πανεπιστήμιο  
στὸ σφὸ Γερμανὸ ἐπιστήμονα γιὰ ὅσα καλὰ κάνει  
στὴ Βυζαντινὴ φιλολογία καὶ ἱστορία.

Τώρα νομίζω πὼς καλὰ θάτανε νὰ ξέρης τί εἶ-  
πε μιά φορὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Μιστριώτης γιὰ τὸν ἴδιο  
τὸν Κρουμπάχερ, δταν δὲν εἶχε φανῇ ἀκόμα τὸ γλωσ-  
σικὸ ζήτημα καὶ δὲν εἴταν φάθος νὰ ἀμφισβητήσῃ

πρᾶμα. Ἐνα πρᾶμα μὲ τοὺς Τούρκους καὶ οἱ Προε-  
στοί, καὶ οἱ συγγενῆδες τοὺς ἀκόμα.

Ὁ Σκυλοδῆμος ἔτρωγε στὰ ἔλατ' ἀποκάτου,  
Καὶ τὴν Εὐλήνην στὸ πλερὸ εἶχε νὰ τὸν κερᾶσῃ.  
Κέρνα μ' Εὐλήνην μου ὁμορφῇ, κέρνα μ' ὅσο νὰ φέξῃ,  
Ὅσο νὰ βγῇ ὁ Ἀδγερνός, νὰ πᾶῃ ἡ Πούλια γιῶμα,  
Κι ἀπὸ σὲ στέλνω σπῆτι σου μὲ δέκα παληκάρια.  
— Ἀἴμο, δὲν εἶμαι δοῦλα σου, κρᾶσι νὰ σὲ κερᾶσω.  
Ἐγὼ μ' αἶμα νύφη προσοτῶν, καὶ ἀρχόντω θυγατέρι.

Φυσικὰ βέβαια καὶ ἡ περηφάνεια τῆς Εὐλήνης,  
ἀφοῦ εἴτανε προσετῶνε γενιά. Ὅμως ἐμεῖς τὴ θέλα-  
με πρὶν περήφανη γιὰ ἑνα Κλέστικο φίλημα παρὰ  
γιὰ τάρχοντικά της συγγενολογία. Ὡς τόσο ὁ Κλέ-  
φτης σπάνια κυριεύτανε ἀπὸ τέτοιους πειρασμούς.  
Καὶ καθὼς ὁ Κρητικὸς δὲν ἔβλεπε ὡς μῆτε τὴ γυ-  
ναῖκα του σὰν τοιμαζότανε γιὰ πόλεμο, ἔτσι καὶ ὁ  
Κλέφτης τῷχε σὲ κακὸ νὰ προσβάλλῃ γυναῖκας τιμῇ.

Παραξένο καὶ ἀξιοσημειωτὸ πρᾶμα, πού ὕστερ'  
ἀπὸ τοὺς Προεστοὺς καὶ τοὺς παρατρεχάμενους τῶν  
Πασάδων καὶ τῶν Ἀγάδων, ἀγαπούσανε νὰ πιάνου-  
νε Καλόγερους! Ἀσβεστὴ δχτρητὰ ἐναντίοι τοὺς,  
κατατρεγμὸς καὶ πόλεμος ἀλύπητος. Δὲς καὶ τὸ δλε-  
πε ἡ Κλέφτικὴ ἡ ψυχὴ πὼς τὸ ἔθνος ἤθελε τότες



κανίνας τὸν πατριωτισμὸ τοῦ ἱθνοφροῦ Μιστριώ-  
τη. Στὸν πρῶτο τόμο τῆς Γραμματολογίας του σελ.  
745 σημείωση 3), κατόπι ἀπὸ κάτι ἄλλα, γράφει  
καὶ τοῦτα ἰδῶ: «Πλήρη ἐκδοσὺν τοῦ Ρωμανοῦ ἀνέ-  
λαβεν δ Κrumbacher, ὅστις προσφέρει βα-  
ρυτίμους ἐργασίας τῇ ἱστορίᾳ καὶ τῇ φιλολογίᾳ τοῦ  
Ἑλληνικοῦ ἔθνους». Ἀφ' ὧν ὅλα τ' ἄλλα πού ἔχει  
παρκαπῶν καὶ σ' ὅλο τὸ μέρος τῆς Βυζαντινῆς φιλο-  
λογίας γιὰ τὸν Κρουμπάχερ, πού ὅσα ξέρι καὶ λείει,  
ἀπὸ κείνων τὰ παίρνει καὶ τὰ γράφει μὴ ἐκτίμηση  
πάντα καὶ ἀναγνώριση τοῦ φιλελληνισμοῦ, του.

Ὁ φίλος σου  
ΠΕΡΟΝΟΣΠΟΡΟΣ

**Σημ. τοῦ «Νουμά».** Οὐτε τὰ παινέ-  
ματα τοῦ Μιστριώτη οὔτε οἱ βρισιές του ἔχουν  
καμιὰ σημασίαν διὰν προέχεται γιὰ σοφὸ ἐπι-  
σημόνα καὶ ΑΔΗΘΙΝΟ φιλέλληνα σὺν τὸν  
Κρουμπάχερ. Σημασίαν ἔχει μοναχὰ τοῦτο: «Οὐ  
δὴλ. μὴ Σύγκλητο, πού δὲν ἀποτελεῖται ὅλο  
ἀπὸ ξαναμαραμένους δημοκόπους, ἄφιος νὰ  
τραβηχθεῖ ἀπὸ τὴς Μιστριώτικες φλυαρίες καὶ  
νὰ βοῦσει ἔτσι μὲ τὰ φέρεμά της, ὅχι τὸν Κρουμ-  
πάχερ, μὰ ἀλλάκιον τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος. Σὺ  
κάθε ἄλλο ΠΟΛΙΤΙΣΜΕΝΟ ἔθνος ὁ Μι-  
στριώτης, ὅστις ἀπὸ τὴς ἀνοήσιος πού ξεστό-  
μισε κατὰ τοῦ Κρουμπάχερ, θὰ ὀδηγῶταν μὲ  
δὴλ. τὴν προπεύμενη τιμὴ ἴσια στὸ Φρενοκο-  
μεῖο, ἔδω τὸν κρατοῦνε ἀκόμα καθηγητὴ, μπο-  
ρεῖ μάλιστα μεθαύριο νὰ τοῦ δώσουνε καὶ τὸ  
Μεγαλόσταυρο. Οἱ Ἀβδηρίτες δὲ θὰ φερνόν-  
τουσαν ἀλλιώτικα.

## ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

**ΗΛΙΑΣ ΣΤΑΥΡΟΣ.** Πλουτάρχου «Περὶ παι-  
δων Ἀγωγῆς». Τὸ βιβλιαράκι αὐτὸ πρέπει νὰ μπεῖ  
σ' ὅλα τὰ Ρωμαῖκα στίτια καὶ σ' ὅλα τὰ Ρωμαῖ-  
κα σχολιὰ γιὰ νὰ μορφώσει Ρωμιόπουλα. Ὁ  
Πλουτάρχος, ζωντανέμενος ἀπὸ τὸ Σταῦρο γίνεται ὁ  
καλύτερος δάσκαλος καὶ ὁ καλύτερος παιδαγωγός.  
Καὶ γιὰ τίτιο σὲς τονε συσταίνουμε. Ὁ Πρόλογος  
τοῦ μεταφραστῆ καὶ τὸ ἀφιέρωμά του, ἔτσι μάλι-  
στα πού ἀρχινάει μὲ τὸ «Παιδιά μου, παιδάκια  
μου!» σου φέρνουνε δάκρυα στὰ μάτια, γιὰτ' εἶναι  
ἀληθινὰ ποιήματα καὶ τὰ δύο. Νὰ ποῦμε ὅμως καὶ  
κάτι τοῦ φίλου μας. Ἡ γλώσσα του καλὴ εἶναι, ζων

Ἀπόστολους πολέμου καὶ ὅχι εἰρήνης, καὶ μάλιστα  
τέτοιαις ἀνωφύλευτης καὶ ἀκαρπῆς εἰρήνης (1) καὶ  
δὲ γλυτώνανε μήτε οἱ Παπαδες ἀπὸ τοῦ Κλέφτη  
τὰ νύχια, ἅμα τύχαινε νὰ εἶναι καὶ αὐτοὶ Προεστοί,  
πού στὸ λεξικό του: σημαίνει ἐχτρός τοῦ Παληκαρι-  
σμοῦ καὶ τῆς Λευτεριάς.

Λέει κάπου ἔδω ὁ ἱστορικός μας, ὅχι ὅμως μὲ  
καμάρι, πὼς σὺν ἔλειπαν Τοῦρκοι καὶ Καλογέροι, δε-  
κατίζανε οἱ Κλέφτες ρωμαῖτικα χωριά καὶ ρωμαῖκες  
χώρες. Δικαίωμα τους καὶ χαλάλι τους. ἔβτανε οἱ  
φυσικοὶ Ἑγεμόνες τοῦ τόπου, οἱ ἀληθινοὶ του οἱ  
κληρονόμοι. Χρέος τους λοιπὸν καὶ τῶν μερμύχων πού  
μνήσκανε καὶ δουλεύανε στὰ χωριά καὶ στίς χώρες,  
νὰ τοὺς θρέφουνε τοὺς ἡρώους πού ἐμελλε μιά μέρα  
νὰ λευτερώσουνε τὰ τέκνα τους.

(Στ' ἄλλο φύλλο τελώνει)

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

1) Δίκιο εἶναι νὰ σημειωθῇ ὡς τόσο πὼς ἀργότερα  
θρίσκουμε μεγάλα καὶ δοξαζόμενα παραδείγματα Κληρικῶν,  
πού συνεπαρθήκανε ἀπὸ τὴν καινούρια τὴν ἐθνικὴ φόρα,  
τοὺς βλέπουμε δηλαδὴ πότε νὰ δυναμώνονται ἀπὸ τὰ γέρι  
τοῦ Κλέφτικου τοῦ Βουνοῦ (Διάκος, Παπαφλέσσας), πότε νὰ  
δέχονται τὰ βάρη καὶ τὰ μαρτύρια τῆς ἐπαναστατικῆς ἀρ-  
γῆς (Γρηγόριος, Γερμανός).

τανή, ὁμορφῇ, μὰ μπορούσανε νὰ λείψουν καίνα τὰ  
φοδερὰ «Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι», «Ἐρχεται δὲ» «Οἱ  
βυζάντιες δὲ» πού δὲν εἶναι Ρωμαῖκα καὶ ἀσκημα-  
ζουν κάπως τὸ βιβλίο. Ἀν ἐντὶ νὰ γράφει «Ἐρχε-  
ται δὲ νὰ ποῦμε τώρα» ἔγραφε «Ἐρχεται τώρα ἡ  
σειρὰ νὰ ποῦμε» καὶ ἡ μοναχὰ «Τώρα ἔρχεται νὰ  
ποῦμε», οὔτε ἀπὸ τὸ κείμενο θάφευγε, οὔτε τὴ γλώσ-  
σα του θάσκημιζε.

**Η ΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΑΡΡΩΣΤΟΥ** ὑπὸ Βέρθας Σ.  
Λέκα. Χρήσιμο βιβλίο, πολὺ χρήσιμο καὶ μεθοδικὰ  
γραμμένο, κρῖμα μοναχὰ πού δὲν εἶναι γραμμένο πῶς  
ἀπλά, γιὰτὶ τότε θὰ γενόταν ἀκόμα χρησιμώτερο  
καὶ θὰ μπορούσανε νὰν τὸ διαβάσουν περισσότεροι  
καὶ νὰ ὠφεληθοῦν. Ἡ κ. Λέκα γράφει πολὺ ὁμορφα  
τὴ δημοτικὴ, ἀφοῦ καὶ ὁ «Νουμάς» πρόπερσι δημο-  
σίεψε μιά ὁμορφὴ μεταφράσή της ἀπὸ τὰ Γερμανικά.

**ΒΑΡΛΕΝΤΗ** «Ἡ Κληρονομία». Εἶναι μεγάλο  
πατριωτικὸ δῆγμα πού πρωτοτυπώθηκε στὸνα Πύρ-  
ρο» καὶ διαβάστηκε πολὺ. Ὁ ἀκούρατος Βαρλέντης  
κάθε δύο τρεῖς μῆνες μὰς χαρίζει καὶ ἀπὸ ἓνα καὶ  
νούριο βιβλίο καὶ δὲν μπορούμε νὰ μᾶςτε δυσαρεστη-  
μένοι γιὰ τὸ τίτιο ἀρχοντικὸ χοδαρνταλὶ του.

ΒΙΒΛΙΟΦΙΛΟΣ

## ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Β. Λακ. Ἀρκετὰ καλὰ καὶ θὰ δημοσιευθοῦν. Μὰ  
πρέπει νὰ μᾶς πείσει καὶ τὸν ἐμὰ σου τὸ ἀληθινόν. Θὰ σὲ συ-  
βουλεύουμε ἀκόμα, ἔτσι φιλικὰ, νὰλλάξεις καὶ τὸ ψευτό-  
νομα. «Ὡστόσο δὲ» αὐτὰ ἔρχονται δεύτερα: τὸ κυριώτερο  
εἶναι πὼς τὰ τραγούδια σου μᾶς ἀρέσουνε καὶ θὰ τυπωθοῦν.  
— Στὸν «Χριστιανὸν τοῦ Νουμά». Ἀντίχρη νὰ σοῦ γράψουμε.  
Δώσε μας ἓνα κατατόπι, ὅποιο καὶ νῆναι, νὰ σοῦ σταλῶν-  
με γράμμα. Καταλαβαίνεις καὶ λόγου ὅσος πὼς μερικὰ πρά-  
ματα δὲν μπορούμε νὰ εἰπωθοῦν ἔτσι φανερά σὲ τούτῃ δὴ  
τῇ στήλῃ. — κ. Ἀνάτοδο. Ὁ κ. Ξενοπούλος, λέει, ἔγραψε  
στίς «Ἀθῆναι» πὼς ὁ Καλομοῖρης εἶναι καλὸς μουσικός  
μὰ θὰν τονε χαλάσει ἡ μαλλιανόσυνή του. Αἱ, καὶ ἂν τὸ-  
γράφε, τί θὰς νὰ κάνουμε; Νὰν τονε σκοτώσουμε καὶ νὰ  
πάμε φυλακή;

### ΣΤΟΥ «ΝΟΥΜΑ»

τὸ γραφεῖο (δρόμος Ζήνωνος 2) πωλοῦνται ΜΙΑ ΔΡΑΧΜΗ τὸ  
ἓνα καὶ 1,25 φρ. χρ. γιὰ τὸ ἐξωτερικόν, τὰκόλουθα βιβλία  
τοῦ ΨΥΧΑΡΗ «Τὸνεῖρο τοῦ Γιαννίρη» — τοῦ ΠΑΛΛΗ  
«Ἡλίας καὶ Φεγγάρι» — τοῦ ΦΩΤΙΑΔΗ «Τὸ γλωσσικὸ ζή-  
τημα καὶ ἡ Ἐκπαιδευτικὴ μας ἀναγέννηση» — τοῦ ΕΦΤΑ-  
ΛΙΩΤΗ «Ἱστορία τῆς Ρωμιοσύνης», «Μαζώχτρα καὶ Βρου-  
κόλακας» καὶ «Νησιώτικες Ἱστορίες» — τοῦ Δ. ΤΑΝΤΑΛΙΔΗ

«Οἱ σκίτες μου» — τοῦ ΠΑΝΤΕΛΗ ΧΟΡΝ «τὸ Ἀνεχτίμητο»  
(δρᾶμα) — τοῦ ΗΛΙΑ ΣΤΑΥΡΟΥ «Θρησκεία καὶ Πατρίδα»  
— τοῦ ΣΤΕΦ. ΡΑΜΑ «Τὰ Παλιὰ καὶ τὰ Καινούρια» — τοῦ  
Γ. ΑΒΑΖΟΥ «Ἡ ματιά» — τοῦ Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ  
«Ζωντανοὶ καὶ πέθανενοὶ» καὶ «Ὁ Ἀσώτος» (δρᾶματα) —  
τοῦ ΛΟΓΓΟΥ «Ἀδφνης καὶ Χλόη» (μεταφρ. Βουτιερῆς) —  
τοῦ ΕΥΡΥΠΙΔΗ «Ἡ Μήδεια» (μεταφρ. Περιγαλῆς) — τοῦ  
ΣΟΦΟΚΛΗ «Ὁ Αἴας» (μεταφρ. Ζήσιμου Σίδερη).

Ἡ ΙΔΙΑΔΑ μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν Ἀλέξ. Πάλλη δρ.  
2 καὶ φρ. χρ. 2 1/2 γιὰ τὸ ἐξωτερικόν.

Ο ΑΘΡΩΠΙΝΟΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ τῆς κ. Ἀλεξάν-  
τρας Παπαμάσκου, χρυσόδεμένος, δρ. 1 1/2 καὶ φρ. χρ. 2  
γιὰ τὸ ἐξωτερικόν.

Τοῦ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ «Ἰαμβοὶ καὶ Ἀνάπαιστοι» —  
«Τρισεύγενη» — «Γράμματα» — «Ἀσάλευτη Ζωή», 6 δρ. ἀν-  
τίς 12 πού πωλοῦνται στὰ βιβλιοπωλεῖα. Γιὰ τίς ἐπαρχίες  
6,50 καὶ γιὰ τὸ ἑξωτερικόν 7 φρ. χρ. δίχως ἄλλο ἔξοδο  
γιὰ τὰ ταχυδρομικά — Ὁ «Ὁδωκαλόγος τοῦ Γύφτου»,  
3 δραχμές. «Ὁ θάνατος τοῦ Παληκαριῶ» δρ. 1.  
Τοῦ ΙΔΑ «Μαρτύρων καὶ ἡρώων αἵμα.» δρ. 2.

Τοῦ Γ. ΜΑΡΚΕΤΗ Παιολογία (Δρ. 1) — Κριτικὴ  
ζου ἔδωλου λογισμοῦ τοῦ Κάντ (δρ. 1) — Τὸ δασμολογικὸ  
ζήτημα στὴν Ἀγγλία (λεφτὰ 50)

Τοῦ ΔΕΑΝΤΡΟΥ Κ. ΠΑΛΑΜΑ τὰ «Πρώτα τραγού-  
δια» δρ. 1.

Τοῦ ΕΡΜΟΝΑ «τῆς Ζωῆς» δρ. 1.

Τοῦ ΕΛ. ΓΙΑΝΝΙΔΗ «Γλώσσα καὶ Ζωή» δρ. 2.

Τῆς κ. ΕΙΡΗΝΗΣ ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ «Ἀπὸ τὸν κόσμον  
τοῦ ἑλόντου» δρ. 1.

Τοῦ ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΥ «Τὸ Μπαμπάκι» δρ. 1.

Τοῦ ΨΥΧΑΡΗ ἔλα τὰ ἔργα ἀπὸ δρ. 4 ὁ τόμος.

Τοῦ Γ. ΣΚΛΗΡΟΥ «Τὸ κοινωνικὸν μᾶς ζήτημα» δ. 0,50.

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ τοῦ Βλάμη λεφτὰ 0,50.

## ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐντόκοι καταθέσεις

Ἡ Ἑθνικὴ Τράπεζα δέχεται ἐντόκους καταθέ-  
σεις εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια καὶ εἰς χρυσόν,  
ἔτσι εἰς φρήκα καὶ λίρας στερλίνας ἀποδοτέας εἰς  
ἀρισμένην προθεσίαν ἢ διαρκείας.

Αἱ εἰς χρυσὸν καταθέσεις καὶ οἱ τόκοι αὐτῶν  
πληρώνονται εἰς τὸ αὐτὸ νόμισμα, εἰς δ' ἐγένετο ἡ  
κατάθεσις εἰς χρυσὸν ἢ δι' ἐπιταγῆς ὀφείας (chèques)  
ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κατ' ἐπιλογὴν τοῦ ἐμολογιστοῦ.  
Τὸ κεφάλαιον καὶ οἱ τόκοι τῶν ἐμολογίων πλη-  
ρώνονται ἐν τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι καὶ τῇ αἰ-  
τήσῃ τοῦ καταθέτου ἐν τοῖς ὑποκαταστήμασι τῆς  
Τραπεζῆς.

Τόκοι τῶν καταθέσεων.

|   |     |      |    |      |      |     |            |   |      |
|---|-----|------|----|------|------|-----|------------|---|------|
| 1 | 1/2 | τοῖς | οὐ | κατ' | ἔτος | διὰ | καταθέσεις | 6 | μην. |
| 2 |     |      |    |      |      |     |            | 1 | ἔτ.  |
| 2 | 1/2 |      |    |      |      |     |            | 2 | ἔτ.  |
| 3 |     |      |    |      |      |     |            | 4 | ἔτ.  |
| 4 |     |      |    |      |      |     |            | 5 | ἔτ.  |

Αἱ ἐμολογία τῶν ἐντόκων καταθέσεων ἐκδίδον-  
ται κατ' ἐκλογὴν τοῦ καταθέτου ὀνομαστικὰ ἢ ἀνό-  
νυμοι.

ΜΕ ΜΙΑΝ ΔΡΑΧΜΗΝ ΚΕΡΔΟΣ 100.000 !

ΛΑΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κληρώσεις : 26 Ὀκτωβρίου καὶ 31 Δεκεμβρίου

ΜΙΑ ΔΡΑΧΜΗ ΕΚΑΣΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΟΝ ΙΣΧΥΟΝ ΔΙΑ ΜΙΑΝ ΚΛΗΡΩΣΙΝ

Κέρδη ἐκάστης κληρώσεως

| 1 ΜΕΓΑ ΚΕΡΑΟΣ | ἓκ δραχ. 100,000 |
|---------------|------------------|
| 1 Κέρδος      | 25,000           |
| 1 «έρδος      | 10,000           |
| 3 Κέρδη       | 8,000            |
| 8 Κέρδη       | 1,000            |
| 411 Κέρδη     | 100              |
| 878 Κέρδη     | 50               |

1000 ἐν ὅλῳ κέρδη ἀξίας δραχμῶν..... 225,000

Γραμμάτια πωλοῦνται. Εἰς τὰ δημόσια ταμεῖα καὶ λοιπὰς δημοσίας ἀρχάς, εἰς τὰς Τραπεζάς, εἰς τοὺς σταθ-  
μάρχας καὶ στασιάρχας τῶν σιδηροδρόμων, τοὺς διαχειριστὰς τῶν μονοπωλίων καὶ τὰ πρακτορεῖα τῶν ἐφημερίδων πρὸς  
δραχ. μίαν ἑκάστον γραμμάτιον, ἰσχύον διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων.

Διὰ πᾶσαν πληροφορίαν ἢ ζήτησιν γραμματίων ἀπευθυντέον εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Ἑθνικοῦ Στόλου καὶ τῶν  
Ἀρχαιοτήτων, ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν εἰς Ἀθήνας.

Ὁ διευθύνων τμηματάρχης

Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ